

گفتوگۆ لەگەڵ ھونەرمانە ئێرانی و نووسەر ھەندێکێک خۆشناو... دیمانە: کەمەران حاجی ئێلیاس

ھونەرمانە و نووسەر ھندێکێک خۆشناو: لە ساڵانی سیەکانی سەدەی رابردوووە تەنیا لە عێراق نزیکەی سی گەقاری گاتەجایی کاریکاتێری بە زمانی عەرەبی ھەبوو

ھونەرمانە و نووسەر ھەندێکێک خۆشناویەکی لە ھونەرمانە ئێرانی کوردستان کە جێ پەنجەیان لە نێو گەقاری پانی ھونەری کوردستان و عێراق بە تایبەتی لە بواری ھونەری کاریکاتێر دیارە، یەکی لە ھونەرمانە ئێرانی کە ھەردەم لە چالاکی ھونەر بەردەوامی ھەیە، چەندین پیشانگای تایبەتی لەسەر ئاستی کوردستان و عێراق و نێودەوڵەتی کردووە، بەشداری چەندین پیشانگای ھاوبەش کردووە، لە ھەمان کاتدا خۆشناو لە بواری نووسینیشدا خاوەن خامەییەکی جوان و بەپێزە یەکیەمین نووسینیشی لە ساڵی 1982 لەرژنامەییەکی عێراقی بۆ وەک کردووە، لە چەندین گەقاری سەرنووسەر، یان لە دەستەی نووسەرانی بوو، بە زیاتر ئاشنا بوون بە کارو چالاکیەکانی بە چەند پرسیارێک بەسەرمان کردووە.

دیمانە - کامەران حاجی ئێلیاس

*سەرەتا ئێگەر، کورتەییەکی لە ژبانی خۆت و ژبانی ھونەری خۆت بۆ خۆنەرمانە باس بکەیت.

■ من لەدایکبووی گەقاری تەیراوی شاری ھولێرم، قەناغەکانی خۆندنیشم ھەر ھەمووی لەم شارەدا تەواوکردووە، لە خۆزانێکی مام ناوەندی پەرۆردەکران، ھەر لە منداڵییەوە لە ھاویندا کارم کردووە و لە زستانیشدا چوومە تەقووبخانە، قەناغەکانی خۆندنیشم بە سەرکەوتوویی بۆیە، خۆزاندارم و دوو کوڕ و کچێکیشمان ھەیە، لە منداڵییەوە ئارەزوو و بەھری ھونەرییم ھەبوو، و ھەر لە قەناغی سەرەتاییەو مامستاکان ھەستیاری کردبوو، لە ساڵی 1977 وەک ژەنیاری ئێکۆردیاری بوومە ئەندام لە یەکیەمین تیپی ماسیقایی منداڵانی ھولێر، و ھەر لە ھەمان ساڵیشدا بەشداریم لە پێشانگا شۆوکارییەکانی بەبۆیە بەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان دەکرد، لە بواری

نووسینیشدا یه‌که‌م وتاری خ‌م به زمانی عه‌ره‌بی له ر‌ژنامه‌ی (الراصد) ی ع‌راقی له سا‌ی 1982 ب‌او‌کرده‌وه، له بواری م‌سیقادا تا ق‌ناغی ئاماده‌یی به‌رده‌وام بووم، به‌ام له ش‌وه‌کاریدا به‌رده‌وام بووم و له سا‌ی 1986 یه‌که‌مین پ‌شان‌گای تایبه‌تی ش‌وه‌کاری و کاریکات‌ری خ‌م هر له هه‌مان سا‌دا کرده‌وه له هه‌ول‌ر، تا ئ‌ستاش به‌رده‌وامم، به‌تایبه‌تی له بواری کاریکات‌ر و کارت‌ندا، له دوا‌ی راه‌په‌ینی 1991 ه‌وه‌ش به‌رده‌وام کاریکات‌ر و کارت‌ن و م‌ت‌یف و ف‌ت و نووسین و وه‌رگ‌انم له ر‌ژنامه و گ‌قاره‌کانی هه‌ر‌می کوردستاندا ب‌او‌کرد‌ته‌وه، له 1998 بوومه نووسه‌ر و کاریکات‌ریست له گ‌قاری (مه‌لامه‌شه‌ور)ی کاریکات‌ری به‌رده‌وام بووم تا داخستنی له 2003، ئه‌ندامی ده‌سته‌ی دامه‌زر‌نهری گ‌قاری (گه‌پ) یش بووم له 2004، و ده‌سته‌ی دامه‌زر‌نهر و به‌ی‌وه‌به‌ری نووسینیش بووم له گ‌قاری (ته‌نزو‌نه) له 2006 ه‌وه، هه‌روا ده‌سته‌ی دامه‌زر‌نهر و ج‌گری سه‌ر‌کی ر‌کخراوی (خانی ب‌ ل‌ک‌ک‌ینه‌وه‌ی ه‌زری)م.

*هونه‌ری کاریکات‌ر چیه، و م‌ژوو‌ه‌که‌ی ب‌ که‌ی ده‌گه‌ی‌ته‌وه؟

▪ ده‌توانین م‌ژووی هونه‌ری کاریکات‌ر بکه‌ین به‌ دوو به‌شه‌وه، م‌ژووی ئه‌م هونه‌ره له سه‌رده‌مه ک‌نه‌کاندا و له سه‌رده‌می نو‌شدا. له سه‌رده‌مه ک‌نه‌کاندا شاره‌زایان ده‌ی‌ن ئه‌و و‌نانه‌ی که له‌سه‌ر دیواری ئه‌شکه‌وته‌کاندا ک‌شراون و‌ننه‌ی کاریکات‌رین، چونکه پ‌وه‌ره‌کانی نیگارک‌شانی ئاسایی ت‌دا به‌کارنه‌ها‌توو، به‌کو کاریکات‌ریانه ک‌شراون، دوا‌ی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ش ده‌توانین ئه‌و نیگارانه‌ی که ک‌شراون ب‌ گا‌ته‌ج‌ای و ره‌خنه‌گرتن له ده‌سه‌لاتداران و به‌رپرسه ز‌رداره‌کان له سه‌رده‌می فیره‌عونه‌یه‌کاندا له و‌لاتی قیبتدا (میسر) به سه‌ره‌تای سه‌ره‌ه‌دانی هونه‌ری کاریکات‌ر بژم‌رین له م‌ژوودا، ب‌ نمونه و‌ننه‌ی ئاژه‌یه‌کان به‌کارده‌ه‌نران ب‌ ئاماژه‌کرن ب‌ بنه‌ما‌هی ده‌سه‌لاتدار و به‌رپرسه نه‌زان و نه‌ویستراوه‌کان له‌لایه‌ن گه‌له‌وه. و و‌ننه‌ی مشک‌کیان ده‌کرد و سواری گالیسکه‌یه‌کی شاهانه بووه و دوو سه‌گ گالیسکه‌یه‌کان راده‌ک‌شا. ب‌ ئاماژه‌کردن ب‌ بچ‌وکی و که‌می ده‌سه‌لاتداران و داروده‌سته‌یه‌کان. هه‌روه‌ها به‌ده‌رخستنی که‌موکو‌یی ئیداره و ک‌مه‌گه، و و‌ننه‌ی ئه‌سپ‌کی ده‌ریایان ده‌کرد له‌سه‌ر دار‌کی به‌رز پا‌کشاو و هه‌ی‌یه‌کیش به پ‌بلیکان هه‌و‌ده‌دات بگاته‌لای ئه‌سپه ده‌ریاییه‌که‌!، ب‌ ئاماژه‌کردن به‌ دانیشتی پیاوی

نه‌شیاو له جگه‌ی شیاودا، و سه‌راوژ‌یری پ‌وهه
کمه‌ایه‌تیه‌کان، به‌ه‌ی ئه‌و و نه‌ کاریکات‌یریانه‌ ره‌خنه‌
تون‌دیان له‌ رژ‌م و ده‌سه‌لات ده‌گرت، و و نه‌ی ر‌ویه‌کیان ده‌کرد
شوانی ب‌ م‌گه‌مه‌ ده‌کات، و و نه‌ی گورگ‌کیان ده‌کرد
شوانی ب‌ کمه‌ قاز و مراوی ده‌کات!.

له‌ ی‌نانی ک‌نیشدا سه‌ره‌تاکانی سه‌ره‌دان‌ی ئه‌م هونه‌ره
هه‌بووه، هونه‌رمه‌ند‌ک هه‌بوو به‌ ناوی (ب‌ستن)، ئه‌رست‌ و
ئ‌رست‌فانیس به‌وه‌ له‌ نووسینه‌کانیادا وه‌سفیان کردووه، که
پیاو‌که‌ و نه‌ی گ‌ته‌ج‌یی و ره‌خنه‌یی ده‌ک‌شا به‌ تایبه‌تی ب‌
پیاوان‌ی حوکم و ده‌سه‌لات، هه‌تا به‌ ه‌ی ئه‌و و نه‌وه‌ له‌ لایه‌ن
داروده‌سته‌ی پیاوان‌ی ده‌سه‌لاته‌وه‌ تیر‌رکرا له‌ ژ‌ر
ئه‌شکه‌نجه‌دانه‌وه‌، و له‌وانه‌یه‌ ئه‌مه‌ یه‌که‌م کرده‌وه‌ی تیر‌ریستی
ب‌ له‌ جیهان‌دا، له‌ دژی هونه‌رمه‌ند‌کی کاریکات‌یری
ئه‌نجام‌درا ب‌.

م‌ژووی هونه‌ری کاریکات‌یری له‌سه‌رده‌می نو‌شدا، له‌سه‌ره‌تای
سه‌ده‌ی هه‌هه‌مه‌دا ئه‌م هونه‌ره‌ له‌ ه‌ه‌ه‌ندا ب‌او‌ب‌وه، و له‌
سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌مه‌دا له‌ ئینگ‌ته‌را ب‌او‌ب‌وه، به‌
تایبه‌تی له‌سه‌ر ده‌ستی هونه‌رمه‌ند (ج‌رج ت‌تسه‌ند) که
زیره‌کانه‌ ئه‌م هونه‌ره‌ی به‌کاره‌ه‌نا ب‌ ره‌خنه‌ی سیاسی، و دوا‌ی
ئه‌ویش (ولیه‌م ه‌گ‌رت) هاته‌ مه‌یدانه‌وه‌، که به‌ه‌ی تابل‌
کاریکات‌یری‌ه‌کانیه‌وه‌ ده‌رب‌ی سه‌رده‌م‌کی م‌ژووی ئینگلیزی بوو،
کار و به‌ره‌مه‌کانیشی بوونه‌ ه‌ی سه‌ره‌تایه‌ک ب‌ سه‌ره‌ه‌دان‌ی
قوتابخانه‌یه‌کی هونه‌ری کاریکات‌یری له‌سه‌ر ده‌ستی هونه‌رمه‌نده
مه‌زنه‌کان (ت‌ماس ر‌اندس‌ن) و (جه‌یمس گیلاری)، که تابل‌
کاریکات‌یری‌ه‌کانیان هه‌روه‌ک چه‌ک‌ک بوو دژی گه‌نده‌کارانی ئه‌و
سه‌رده‌مه‌، و نیگاره‌کانیشیان به‌ ره‌نگی ره‌ش و سپی له‌ چاپ‌ده‌دا،
و دوا‌یش به‌ده‌ست ره‌نگیان ده‌کرد (چونکه‌ چاپ‌ی ره‌نگیان
نه‌بوو)، کاره‌ هونه‌ره‌کانیان سه‌نگ و به‌هایه‌کی سیاسانه‌ی
به‌رچاوی هه‌بوو له‌ ئانوساته‌دا.

له‌ ئیتا‌یاش (جیروم بوش) له‌ بوا‌ری کاریکات‌یری ناو‌کی دیار
بوو، که چه‌ندین و نه‌ی ته‌نزاوی ده‌ک‌شا، که ره‌خنه‌یان له‌
ک‌سا ده‌گرت، و له‌دوا‌ی ئه‌ویش (یه‌نبال کاراچی) په‌یدا‌بوو،
به‌ام ز‌ر‌ک له‌ م‌ژوونووسان (لی‌نارد‌ دا‌فینشی) به‌ باو‌کی
هونه‌ری کاریکات‌یری ناوده‌به‌ن له‌ ئیتا‌یادا.

له‌ فه‌ره‌نسا‌ش له‌ سه‌ده‌ی ن‌ژده‌هه‌مه‌وه‌، ئه‌م هونه‌ره‌ پ‌شکه‌وتن‌کی
گرنگ‌ی به‌خ‌یه‌وه‌ بین‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی چه‌ندین هونه‌رمه‌ندی
کاریکات‌یری و له‌ پ‌شه‌وه‌ی هه‌مووشیا‌نه‌وه‌ (چارل نیلیپ‌ن) که

گڏ ڦارڻ کي ڪاريڪا تڙي دهر ڪرد، وله دوايش رڙ ڙنامه يه کي رڙ ڙانه به ناوي (شيفارڊ) له سا 1830 دا، نهو گڏ ڦار و رڙ ڙنامه ڪاريڪا تڙيانه هه موويان ره خنه گربوون هه وڙيان دها بڙ ڇاڪسازي سياسي و ڇاڪردني باري بڙ وڙي خه ڳ، و وڙانه ڪاريڪا تڙيانه کي هونه رمه ند (نه ندر ڊم) که لهو رڙ ڙنامه و گڏ ڦارانه بڙاوده ڪرانه وه، و وڙانه کي به ڦوڙي مانا و بڙاويه وه دهناسران، نهو وڙانه ڪاريڪا تڙيانه ش رڙ و ڪاريگه ريه کي بهر ڇاويان هه بوو له رڙ ڙنه رنه وهي خه ڳ کي و بڙواندن راي گشتي، بهه ڳي نهو ڪاريڪا تڙيانه وهش (نه ندر ڊم) له سه رده مي پادشا (لويس فيليب) خرايه زيندانه وه، چونکه تابل ڪاريڪا تڙيانه کي ره خنه و گاڙ ته جاڙيان به چيني ئوروستوڪراتي و خودي پادشاه ده ڪرد. (نه ندر ڊم) به يه کهم ڪاريڪا تڙيانه ريست ده ڙم ڙردر که هونه ري ڪاريڪا تڙيانه وه ڪو رڙ ڪلام کي سه ربه ڳ به ڪاره ڳنا بڙت.

له يه ڪڙتي سڙ ڦيه تي جارانشي نه م هونه ره له سر دهستي هونه رمه ندان (بين ڙ ستر ڀ) و (لڙسي ئيقيم ڦ) سه ريهه ڳدا، و تابل ڪاريڪا تڙيانه کي ڙيان رڙ ڳي گرنگي هه بوو له هاندان و وروڙاندي ههستي خه ڳي هه ڙار و سته مديده به تايبه تي له دواي شڙ ڳشي ئي ڪڙ بهر و شه ڳي دووه مي جيهانيدا.

له نه مريڪاش نه م هونه ره پڙشڪه وتن ڳي گرنگي به ڳي وهه بيني بهه ڳي زڙي رڙ ڙنامه و گڏ ڦار و په رتو و ڪي ڪاريڪا تڙيانه، و به تايبه تي له سه ره تاي سه ده ي بيسته وه، و هونه رمه ند (جڙج ڪاڀر) که به ڳي هه ڳي نه مانيه به ناودارترين ڪاريڪا تڙيانه ريسته کي نه وڪات ده ڙم ڙردر.

***چڻ ده وانيته هونه ري ڪاريڪا تڙر له ڪوردستاندا، و هڙيه کي پاشه گهرداني ڪاريڪا تڙچين؟**

▪ ڪا تڙ ڳ که نه گهر بڙانين له ساڙي سيه کي سه ده ي را بردو وهه ته نيا له عڙاق نزیکه ي سي گڏ ڦاري گاڙ ته جاڙي ڪاريڪا تڙي به زماني عه ره بي هه بووه وه ڪو (بالڳ، بلبل، دومبلا، جها الرومي، الهزل، حبزبوز، البهلول، الفکا هه...). له گه ڳي نه وهي که يه که مين رڙ ڙنامه ي ڪوردي (ڪوردستان) له 1898 پڙش 124 ساڙ ده رڇووه (به داخوه به بڙ وڙانه بووه)، و گڏ ڦاري (رڙناهي - Ronahi) که له ساڙي 1942 له شام ده رڇووه، يه که مين گڏ ڦاري ڪوردي بووه که ڪاريڪا تڙي بڙا و ڪرد ته وه، که چي به داخوه تا دواي راپه ڳيني 1991 يه ڳي ڦاري ڪاريڪا تڙي ره خنه ييمان

نه بووه، له سا ۱۹۹۷هـ و هه ههردوو گډ قاري كاريكاتريي (سيخورمه له سلخمانی و مهلامه شهوړ له ههولر) دهړچوون، به دواي ئه وانيشه وه گډ قاره كاني (دهه ۱۱ تايمز، گپ، ته نزو نه) دهړچوون، ئستا هه موويان داخراون. ئستا شى له گه دا بڼه راگه يان دن به گشتى و رڼا نامه واني كوردى به تايبه تى زڼر كه مته رخمه و بڼه بيا په خانه سه يري هونه رى كاريكاتر ده كهن، له وانه يه هڅى سهره كى بڼه ئه وه بگه ۱۱ ته وه كه راگه يان دن له باشورى كوردستان دا راگه يان دن كى حزبيه، و زڼر به ي ئه وانه ي له راگه يان دنه كان كار ده كهن كا ديري حزبين، نه ك كا ديري پيشه گر، هڅى ديكه ش هه ن كه هونه رى كاريكاتر له كوردستان دا له ئاستى ئاوات و پڼويست نيه، له پڼش هه موويانه وه له وانه يه هڅى په سياسيه كان بن، ئاشكرايه به نه بوونى ئازادى كه به كڼه گى پڼشكه وتنى هونه رى كاريكاتري داده نر (چونكه كاريكاتر هونه ر كى ره خنه گر) كاريكاتر پڼش ناكه و. دياريشه كه كاريكاتر به بڼه رڼا نامه گه رى مه دواي بڼه او كور دنه وه زڼر به رته سځ ده بڼه ته وه، بڼه او كور دنه وه و كه وتنه به رچاوى خوڼنه ران هان ده ر كى سهره كين بڼه پڼشكه وتنى كاريكاتر، هڅى كه تر سه ختى بارى ژيان له كوردستان به گشتى، بڼه نمونه كه س له ئمه ناتوان ته نها به كارى كاريكاتر يستى بڼه لوى خڅى و خڅانه كه ي دا بين بكات، و به ته نها خه ريكى ئه وه هونه ره بڼه و به رده وام خه مخ رى به ره وپڼشبردنى هونه ره كه ي بڼه، بڼه په ده بڼه كار كى تر بكات بڼه ته وه لوى خڅانه كه ي دا بين بكات، ئه مه ش به دڼيا ييه وه كار كى زڼر نيگه تيفى هه يه له سهر پڼشكه وتنى هونه رى كاريكاتر، و په يدا كور دنى بڼه لوى ژيان كات كى زڼر له هونه ر مه ند ده كوژ، و ماوه يه كى كه مى بڼه دهه ۱۱ ته وه و ئه ویش پڼه له مان دووبون و ئه ندځشه و ئازارى مځشك، ئه مه ش وا يكر دووه كه كاريكاتر يستى پر فيشنا مان نه بڼه كه هه موو كاتى خڅى بڼه ئه وه هونه ره ته رخان بكات، هه موو ئه وانه ي له بوارى هونه رى كاريكاتر كار ده كهن له كوردستان دا (ئه وانه ي له ده ره وه ش ده ژين) كار كى ديكه ده كهن بڼه جگه له هونه ر و كاريكاتر، و نه بوونى فڼستيفال سا لانه و بڼه نه ي تايبه ت و پڼش بڼه كڼ بڼه هونه ر مه ندانى كاريكاتر، هه روه ها هاوكارى نه كور دنى كاريكاتر يستان بڼه سه فه ركور دن و به شدار يكور دن له خولى هونه رى كاريكاتريي له ده ره وه ي وڼات بڼه بره ودان به توانا ي خڅيان و هونه ره كه يان و سوود وه رگرتن له ئه زموونى گه لانى پڼشكه وتوو، و هان نه دان و رڼنه گر تنى مادى و مه عنه وى

رژنامه‌کان به کاریکاترستان هه‌یه‌کی تره، به نمونه له ئەزموونی خەم لەم بوارەدا، زۆرێک له رژنامه‌کانی خەمان، کاتێک کاریکاترکیان به‌ئاوده‌کردیه‌وه، به‌خه‌رجکردنی پاداشته‌که‌ی، یان ده‌یانگوت پاره و نه‌سریه‌مان نیه، یان پاداشته‌کی وایان به‌خه‌رجده‌کردی، که به‌شی خه‌رجی هاتوچای بردنی کاریکاتره‌که به‌باره‌گای رژنامه‌که‌ی نه‌ده‌کرد!!

* له‌باره‌ی م‌ژووی کاریکاتر و به‌ئاوکردنه‌وه‌ی له‌رژنامه‌گه‌ری کوردیدا چی ده‌ڵێت؟

▪ کاتێک که ئەگه‌ر بزانی له‌ساڵانی سیه‌کانی سه‌ده‌ی رابردووه‌وه ته‌نیا له‌ع‌راق نزیکه‌ی سی گ‌ڤاری گ‌ا‌ته‌جای کاریکاتری به‌زمانی عه‌ره‌بی هه‌بووه‌وه‌کو (بالک، بلبل، دومیلا، ج‌ا‌الرومی، الهزل، حبزبوز، البهلول، الفکاهه‌...). له‌گه‌ ئه‌وه‌ی که یه‌که‌مین رژنامه‌ی کوردی (کوردستان) له‌ 1898 پ‌ش 124 سا‌ده‌رچووه (به‌داخه‌وه‌ به‌به‌ و نه‌بووه)، و گ‌ڤاری (ر‌ناهی - Ronahi) که له‌ سا‌ی 1942 له‌ شام ده‌رچووه، یه‌که‌مین گ‌ڤاری کوردی بووه که کاریکاتری به‌ئاوکرد‌ته‌وه، به‌داخه‌وه کاریکاتره‌که بیانی بووه، ده‌ڵێن له‌ سل‌مانی له‌ سا‌ی 1927 هونه‌رمه‌ند مه‌حمود شه‌وقی باوکی ئازاد شه‌وقی کاریکاتر و نیگاری ک‌شاوه، به‌لام له‌هیچ رژنامه و گ‌ڤارێک به‌ئاونه‌کراوه‌ته‌وه و به‌یه‌ به‌ده‌ست نه‌که‌وتوون، هه‌روه‌ها شه‌مه‌دین عه‌بدولقادر ناسراو به‌ (حه‌سه‌ن فه‌لاح) (1910 سل‌مانی - 1976 به‌غدا) که به‌یه‌ک‌ک‌ له‌ یه‌که‌مین هونه‌رمه‌نده‌ ش‌وه‌کاره‌کانی کوردستانی ع‌راق ده‌ژم‌رد‌ر، له‌ سا‌ی 1941 له‌ به‌غدا له‌ گ‌ڤاری کاریکاتری (حبزبوز) کاریکردووه، که به‌زمانی عه‌ره‌بی ده‌رده‌چوو (و به‌رپرسی گ‌ڤاره‌که‌ش نوری سابت بوو عاره‌ب بووه، به‌لام له‌ سل‌مانی له‌ دایک‌بووه) و به‌ کاریکاتر و نه‌ی (عه‌بدول ئیلاهی وه‌سی) و (نوری سه‌عیدی سه‌ر‌ک وه‌زیران) ک‌شاوه. هه‌روه‌ها له‌ گ‌ڤاری کاریکاتری (الک‌شکول) و نه‌ی کاریکاتری هیتلر و نوری سه‌عیدی ک‌شاوه.

هونه‌رمه‌ند ئەنوه‌ر سینو توو‌فی (1927 بامه‌نی - 1994 به‌غدا) که خه‌کی گوندی توفیه له‌ کوردستانی تورکیاوه هاتونه‌ته کوردستانی ع‌راق، یه‌ک‌ک بووه له‌ یه‌که‌مین ئه‌و نیگارک‌شانه‌ی که کاریکاتریان دروستکردووه و به‌ئاوکرد‌ته‌وه. ئیدی دوای ئەوانیش به‌ماوه‌یه‌کی ز‌ر له‌ سه‌ره‌تای هه‌فتاکانه‌وه و له‌گه‌ ده‌رچوونی رژنامه و گ‌ڤاری کوردی له‌ ع‌راق، وه‌کو (هاوکاری)

[illegible]

***چ جياوازيهڪ هه به نه وان ڪاريڪا تر و ڀر تر ٿيندا؟**

- به شـوه يه كي گشتي هونه ري پورترـت بريتيه له وـنا كړدني كه سايه تيهـك له وـوانگه و ديدگاي هونه رمه نده كه وه, له رـي پـشكه شـكړدني روخسار و ده موچاوي ئو كه سه وه, جا چ تابلـ بـت يان وـنه يه كي فـتـگرافي يان په يكه رسازيي يان كاريكا تـريي بـت, ئا مانجيش تـيدا وه ده رخسـتنى روخساري كه سه كه يه به ده ربـينه كـانـيه وه, به هر ستايلـكي هونه ري شـوه كاري بـت, به ـام له كاريكا تـردا به ستايلـكي تايبهـت و جياواز ده كـرت, ئو ويش به وه ده رخسـتن و زه قـكـردنه وهـي نيشـانه دياره كـاني ئو روخساره و به زـدهـيـه وه له كـشـاني روخساري ئو ده موچاوه, به مهرجـكـ ده بـت له ئا كامدا له روخساري كه سه كه بچـت, نهـك هر روخسار شـواندن بـت.
- بهـيـزان به شـداريتان كـردووه له چه ند پـشـانگـاي كاريكا تـريي له دهـروه و ناوه وهـي وـات, و چه ند خـهـاتـان وهـرگـرتووه, ئهـگر ئا ماژـه يان پـيدـهـيت

▪ له‌بوارى کاریکات‌ر له ساى 1986 هوه تا ئىستا (5) پىشانگای کاریکات‌ری تایبه‌تم کرد‌ته‌وه، و ئه‌وه‌ی یاداشتم کرد‌ب‌ت و له‌بیریشم ماب‌ت له (22) پىشانگای هاوبه‌ش له ناوه‌وه‌ی کوردستان و عیراقداه‌شداریم کرد‌وه، و له (103) ف‌ستیف‌ا و پىشانگای هاوبه‌شى کاریکات‌ری جیهانیش له‌ده‌روه به‌شداریم کرد‌وه، چه‌ندین خه‌لاتى شه‌ه‌فى و ر‌زل‌ل‌نانیشم وه‌رگرت‌وه، به‌مدوا‌ییانه‌ش له ف‌ستیف‌ا ل‌ك له‌کرواتیا خه‌لاتى به‌که‌مم وه‌رگرت.

▪ پ‌تان وایه‌ ئهم هونه‌ره‌ ل‌ل‌خ‌ى بینیه‌ له‌ ه‌شیارکرد‌نه‌وه ک‌مه‌گا؟

▪ له‌به‌رئه‌وه‌ی هونه‌رى کاریکات‌ر هونه‌رى ر‌ح سوک و خ‌شه‌ویسته لای خه‌که‌وه، له‌ ک‌مه‌گا‌کانى ده‌روه به‌تایبه‌تى دیموکرات و پ‌شکه‌وتووان، به‌ ل‌ل‌خ‌ى بینیه‌، تا ئه‌و راده‌یه‌ی که به‌رپ‌رسان له‌ کاریکات‌ر ده‌ترسن، به‌لام له‌ ک‌مه‌گا‌ی خ‌مانه‌وه، کاریکات‌ر ل‌ل‌خ‌ى بینیه‌، به‌لام به‌ راده‌یه‌کى که‌متر، له‌به‌ر چه‌ندین ه‌ که‌ پ‌شتر باس‌مان کرد، ئ‌ستا ئه‌و مه‌ودایه‌ی که‌ له‌به‌رده‌م کاریکات‌ریستان و کارت‌ریستان ماوه، لاپه‌ه‌کانى ئینته‌رنه‌ته.

***کاریکات‌ریستان تا چه‌ند توانیویه‌انه له‌ ر‌گای هونه‌رى کاریکات‌ر ره‌خه‌ له‌ ده‌سه‌لات و بواره‌کانى تری ژیان بگرن؟**

▪ هونه‌رى کارت‌ن به‌ تایبه‌تى کارت‌نى سیاسى، هونه‌ر‌کى ره‌خه‌گره، و جه‌ماوه‌ر‌کى به‌ر‌فراوانیشى هه‌یه، له‌ سه‌رتانه‌رى جیهاندا، کارت‌نى سیاسى هونه‌رى پ‌داهه‌گوتن نیه، به‌ک‌و ره‌خه‌ له‌ که‌سایه‌تى نه‌ر‌نى و دیارده‌ د‌وه‌کان ده‌گرت‌، به‌هیوای بن‌ب‌کردنیان و پ‌شکه‌وتنى ک‌مه‌گا، له‌ ک‌مه‌گا‌ی خ‌شان، له‌به‌ر که‌مى ژماره‌ی هونه‌رمه‌ندانى ئهم هونه‌ره و نه‌بوونى مه‌ودای ب‌اوکرد‌نه‌وه‌ی کاره‌کانیان، ئه‌و مه‌ودا و بواره‌ که‌مب‌ته‌وه به‌رتسه‌که، به‌لام به‌و ژماره‌ که‌مه‌شیانه‌وه و به‌هه‌و‌ى تاکه‌که‌سى خ‌یان‌ه‌وه، توانیویه‌انه تا راده‌یه‌کى باش ر‌ل‌ل‌خ‌ى یان ببینن، و ئه‌رکى سه‌ر شانى خ‌یان به‌ج‌به‌گه‌یه‌ن.

***ئاماده‌بوون و پ‌شوازی جه‌ماوه‌ر له‌ پ‌شانگان چ‌ن ده‌بینی؟**

▪ ئاماده‌بوون و پ‌شوازی جه‌ماوه‌ر نه‌ک له‌ بوارى کاریکات‌ر و کارت‌ن، به‌ک‌و له‌ هه‌موو بواره‌کانى هونه‌ره‌وه، شان‌ و سینه‌ما و ش‌وه‌کارى، له‌ ئاستى خواست و ماندوو‌بوون نیه، و وه‌کو

پـويست نـيه، ئـه گـهـر نـهـ ئـم زـر كـه مـه، ئـمـيش چـه نـدين هـ و
هـكـاري گـشتـي و تـايـبـه تـي هـه يـه.

***رـژنـامـه وـانـي كـاريكـاتـريـست لـه گـه كـاريكـاتـريـستـي كـي ئـاسـايـي
جـيا وـازـيان هـه يـه؟**

▪ كـاريكـاتـريـستـي ئـاسـايـي، ئـه و هـونـهـرمـه نـده يـه، كـه كـاري خـي
دـه كـات، و هـهـر كـه مـه و دـاي هـه بـوو، كـاره كـانـي لـه ئـه لـبـومـك يـان
پـشـانگـايـهـك بـا و دـه كـاتـه و هـ، بـه ئـام كـاريكـاتـريـستـي رـژنـامـه وـان،
ئـه و هـونـهـرمـه نـد و رـژنـامـه وـانـه يـه، كـه بـهـر دـه وـام لـه خـمـي
بـا و كـر دـنـه و هـي كـاره كـانـي دـايـه لـه رـژنـامـه و گـفـار و
بـا كـرا و هـكـانـدا، بـه تـايـبـه تـي ئـه و كـارـانـه يـ كـه پـه يـوهـسـتن بـه
رـو و دـاي سـهـر دـهـم و رـژنـانـه و ژـيـانـي خـهـكـه و هـ.

***بـهـ ئـز تـان لـه بـواري نووسـينـيشـدا جـپـهـنـچـه تـان دـيارـه، ئـايـا ئـمـه
دـه بـتـه هـا و كـار تـان لـه هـونـهـري كـاريكـاتـريـدا؟**

▪ بـه شـو هـيـه كـي گـشتـي نـهـ خـر هـا و كـار مـ نـين لـه كـاريكـاتـريـر، چـونـكـه
نووسـينـيش كـات و مـانـدو و بـوونـي خـي دـه و تـ، كـه ئـمـيش لـه كـاتي
هـونـهـري كـاريكـاتـريـر و كـار تـن دـه گـر تـ، بـه ئـام ئـه و نووسـينـانـه يـ
كـه تـايـبـه تـن بـه بـواري كـاريكـاتـريـر، زـيـاتـر بـا نـاسـين و
بـا و كـر دـنـه و هـي رـشـنـبـيريـه لـه نـو و كـمـه گـا دـا، سـهـ بـارـهـت بـه
هـونـهـري كـاريكـاتـريـر بـه هـمـو و جـر و شـو وـازـه كـانـيـه و هـ، كـه ئـمـيش
دـه بـتـه هـي بـهـر و پـشـبـردـنـي هـونـهـري كـاريكـاتـريـر بـه شـو هـيـه كـي
گـشتـي لـه كـور دـسـتـانـدا.

***پـه يـوه نـدي نـوان تـ و هـونـهـرمـه نـدي گـهـورـه (رـهـسو بـزار گـهـردـي) چـيـه،
لـه كـاتـريـكـدا ئـه و گـهـردـي و تـشـخـشـنا و يـت؟**

▪ . هـونـهـرمـه نـد رـهـسو بـزار گـهـردـي يـادي بـهـخـر بـت بـا پـيرـه مـه،
بـاو كـي دـايـكـمـه و مـن كـچـه زـاي ئـهـوم، مـن دـايـكـم گـهـردـيـه و
بـاو كـي شـم خـشـنا و هـ

***زـر سـو پـاس بـ ئـه و دـهـر فـهـتـه يـ بـه ئـمـهـت دـا هـيـوـاي سـهـر كـهـوتـنـي
بـهـر دـهـوـامـت بـا دـهـخـوازم.**

- ئـمـهـش دـهـسـتـان دـهـگـوشـين بـا ئـه و بـهـسـهـر كـر دـنـه و هـيـه.

کورد و ناتو NATO... ئیدریس مستفا

تورکیا د... چاند داواکاری کم هه یه تا کو رازی به و ی ئه ندام ته
فینلاند و سوید قبو له هاو پیمانی ناتو دا. هه موان له هه والکان
گوهمان له بوو که کورد/ پ ک ک یه که که له و باب تانه بهام با
که مک زیاتر ره بچینه نهو باب ته که و و بزانی د که ین به چی.
کورد داوایه کی سه ره کی نیه به تورکیا به کو بیانوی که و هچی تر،
گهر مه سه له که تیره و نه یار و هه سه شای که سان و ره کخراوی نه یاری
تورکیای ئه رد غان به خه ئه مریکا مام سه تاکه ی ئه رد غانی له لایه و
پشتیوانیه کی مادی و سیاسی و پارێزگاریشی له دکات و فشای به
قسه کانی تورکیا ده که جار ناچاره ده ده فته تحو له گوله نم راده ست
به که نه و. دیاره بیانوو به خه کی کم نیه بهام داواکاری سه ره کی له
ژهر ناوی به ووبیانوودا شه هه ده که گر.

تورکیا باش ده زانه دا ده دانی که سه ته ئه ندامانی پ ک ک له و دووره
ولاته و ناتوانه شه که ئه و ته بخاته سه ره خه رمانی خه باتی کوردان له
ناو و ی باکور، چونکه خودی واته تانی ئه وروپی پ ک ک به تیره رسته له
قه له ده دن و ناشه ده نه هه ج جالاکیه کی ئه و ته یان هه به که مه ره کی
سیاسی و هه ی پوه دیار به ته تا تورکیا بخاته ژهر مه نگه نه و.

فینلاند و سوید، له لایه کی تر و، دوو دهی له و نا که نه که هه ره چی
(پ ک ک) یان له لا هه یه راده سه ته تورکیایان به که نه و گهر به ته ئه وان
گرفته سه ره کی بن. تورکیا ده زانه ئه مریکا جه نه به تاسوق و یه له م
کاته دا هه ره ولاته که به ته به ندام له ناتو دا، به تایبه ته ولاتانی
سه ره ده ریای به ته تیک، به یه تورکیا ناستی داواکاریه کانی به ره ده که گر.
تورکیا داواکاری گهر و ره تری له ناتو هه یه و مه سه له ی پ ک ک له
په راو و زی ئه و داواکاریانه دایه دیاره ئه و په راو یزه زه ره خه ته ره به
سه ره پ ک ک و له وان شه به ئه ره نی به سه ره مه سه له ی کوردا به که ته و.
ئه م خاله به دوا یی هه ده که گرم و ئیسته داواکاریه سه ره که کانی
تورکیا ئامازه په ده ده م:

یه که کم؛ رازی بوونی ئه مریکا به فره شته فته که ی جه نگه F35 ئه مریکی
په ی. دواتر به ده نگه کردن له که ینی جه کی گهر و ره ی روسی سه سه ته می
به ره گری ئاسمانی S-400. ده نگه ی ئه و هه یه که ئه م جه که به په ره
ده سه به سه ره داگیراوه کانی خه که هه ره م له بانکه کانی تورکیا که دراهه
که نه ره که ی خه ی له نیو ملیار ده لار ده دات.

دوو م؛ داوای لادانی گهر ماره ئا بوری و سه ره بازیه کانی ئه مریکا و

ئوروپا كك ل س و چوار سالى رابردوو و ل س ر چ ن د ك مپانيا و بانكى توركيذا دانراون ب ه ي شكاندى ئ و گ مار ي ي ل س ر ئ ران داياننا بوو. ل س روو ئ م داواكري و، داواى لبردنى گ مار ي ج ك فر شتن د كات ب تايبت ل لاي ن سويد و. پ ن فر شتنى ك م ي ج ك و ت ق م نى ديارىكراو ب توركيذا ل لاي ن ولاتانى ئ وروپا و ل ل ژير ناوى "پ ش لكردى ماف كانى مر ق" ل و و ت دا چ ن د سا كك چالاك. س ي م: ب ش ريكردن كى س ر كى توركيذا ل م س ل لى د ر ه ناي گاز و ن و ت ل ناو د ر ياي ناو راستدا كك ئ وروپا و ئ مريكا تا ئيستا رازى نين ب ش ريك ب ش گ و ر ي توركيذا تيدا.

س ي م: دووبار خست لىستى توركيذا ب ب ئ ندامبوون ل ي ك تى ئ وروپادا. ئ م خال ي ك د ب ل ئ ست م كان ب م ام ل وان ي ئ مريكا و ئ وروپا ب ن باش بير كى ل د ك ي ن و.

چوار م: م س ل لى قوبرس، داو كاردن ياخود ه نان ب ر باسى ب ش داگيركراو كى قوبرس ب و ي داني پ دابنر ل لاي ن ر ژاوا و. ل گ ئ و ل دوا م ن ز دا توركيذا ه ر مل د دا ب ئ ندام تى بوونى فينل ن د و سويد ب م توركيذا گ ر لاي نى ك مى ئ م داواكارىيانى د ست ب ك و ئ وا گ ل ل ك خ ش ا د ب. ديار ئاسانترينيان راد ست كردن ياخود ق يدوب ن دكردى زياترى ت و اوى ك سان و ئ ندامانى پ ك ك و جو ك انيان ه ر چ ن د، و ك گوتم پ ش تر، ب م ميا كراون. كورد ل و نيو دا..

گ ر ب ت و و (پ ك ك) ي كان راد ستى توركيذا بكر ن و ب تايبت ل و دوو و ت دا، جگ ل و ل ئ م ه نكاو خ ت ر ب م ام كورد و ك ش كى د بات ق ناغ كى تر و. خودى ئ و ل ك ئيستا كورد ل باس و خوا س كانى نات دا كاغ ز كى فشار و بگر با ب تيش ئ وا ب خ خا كى ئيجا بى. كورد ل باكور د ت و ان ئ م م س ل لى با ش تر ب بينن گ ر ب ت و و ب ه ز ر كى ئارام و ل لى ب وانن. ئ و بز و و ت ن و ل چ كدارى ئيستا پ ك ك پ و و گير د بوو س ر د مى ب س ر چ و و و شيوازي خ باتكردى ن ت و ل ل ق ناغ كى تر داي. ديار ل ر دا م ب س تم ل سيست مى ه ب ژاردنى پ ر ل مانى ني ب ت نها گواي ماف ن ت و و يي كان ت نها ل و يو ب د ست دن ب كو م ب س تم ل و ي ك خ بات ب ب ديها تنى ه ر ناسنام ي كى ن ت و ل لى و نيشتمانى و چينا ي تى، ك خ باتى ديارىكردنى چار نوسى ميللى ن ت و و ي ك ب ش كى دان برا و ي ل خ باتى چينا ي تى، ل ناو خ ك و ناو شار ك ان و د ب ن ك شاخ دوور كان.

عادل ۽ زيزو: وو بـ رـ کي د نـ گي فراوان: ... نـ حمـ د رـ زـ ا

ڪا تـ گو لـ گـ رانيـ کي نـ گرـ، يـان بـ يـا دما نـدا نـ گـوزـ رـ و
نـ يـيـنـ وـ، اـسـتـ وـ ھـ سـتـ کـ نـ مانـخـرـ شـنـ، ھـ سـتـ کـرـدن بـ بـ جـش
يـان غـ مـبارـيـ، وـکـ نـ وـيـ چـڙ لـ دـ سـکـ وـتـنـ يـ کـکـ لـ پـدا وـيـسـتـيـ
گـرـنگـ بـيـلـ ٿـيـيـ کـان وـرـگـرـن و غـرـيـزـ يـ کـمان تـر بـتـ.. نـ و چـڙ
وـرـگـرتـن و گوـگـرتـن لـ موزـيـک يـان گـ رانيـ، لـ ڪـمـ مـ ٻـازـنـ يـ کـي
دـ مـاري مـشـڪـ وـ سـرـچـا وـ نـ گـرـ، ڪـ لـ ڪـ ٻـرـ فـسـيـلـ ٿـيـيـ کـانـي مـشـڪ
نـ يـگـ ٻـ وـ نـ و بـ نـ و ٻـازـنـ دـ مـاريـانـي مـشـڪ، ڪـ بـ شـدارـيـ نـ کـات لـ
ھـ سـ نـ گـانـدن و ھـانـدان و پـا دـا شـتـي مـشـڪ، بـ تـپـ ٻـ يـن بـ چـنـد
ڪـ نا ٻـ ڪـدا، نـ مـشـ وـا تـ نـ و گـ رانيـ و مـيوزـيـڪ نـ و ٻـازـنـا چـالـا
نـ ڪـن، بـ جـرـ ڪـ مـرـف ھـ سـت بـ خـشـيـ بـڪـات، تـ وـا وـ وـک ھـر
تـرـڪـرـدنـ کـي فـسـيـلـ ٿـيـي تـر.. لـ نـ سـتـا شـدا ڪـري سـرـ کـي پـزـيـشـڪ
نـ نـترـ پـلـ ٿـيـي و بـيـلـ ٿـيـي کـان، گـ ٻـانـ بـ شـوـن سـرـچـا وـي نـ و
ڪـارتـ ڪـرـدن و ھـانـدانـي لـ سـر مـشـڪ و بـ ھـ يـ و چـالـا نـ بـت و
دـرـ نـجـامـي با شـيـشـيان دـ سـتـ وـتـو و.

گـ رانيـ يـان موزـيـک، نـ و ڪـاريـگـ رـتيـانـي لـ سـر ھـ سـتي مـرـف ھـ يـ..
ڪـ وـا تـ پـش ھـر شـتـ کـ يـ ڪـگـرتـن وـي تـي لـ گـ چـشـنـي نـ و با بـ تـي
لـ گـ ھـر ڪـ سـ ڪـدا وـک دـتـ و.

مـ بـ سـتي سـرـ کـي نـ مـ لـ م با سـ ٻـا، زـيـا تـر سـتـا يـل و پـ ڪـھـا تـي
گـ رانيـ.. با بـ تـ ڪـشـ دـرو سـت لـ سـر تـ وـا وـي گـ رانيـ کـانـي ھـونـ رـمـنـد
عـا دـل ۽ زـيـز، ڪـ بـ نـ م با سـ گـ رانيـ ” نا ٻـ يـ شـ وـگـار “
دـيـا رـيـڪـرا وـ، بـ ٻـام با سـ ڪـ بـ گـشـتيـ، سـرـجـم گـ رانيـ کـانـي نـ و
ھـونـ رـمـنـد يـ.

لـ پـنـاسـ دـرو و نـزـانـيـ ڪـيـدا گـ رانيـ و موزـيـڪ: ئـامـرا زـ ڪـن بـ
گـوزـا رـشـتـ ڪـرـدن لـ و ھـ ٻـو و نـ دـرو و نـيـ جـيـا وـا زـانـي مـرـف، ڪـ پـيـا دـا
تـپـ ٻـ بـت و جـرـ ڪـن لـ جـرـ دـرو و نـيـ خـ ڪـ ڪـانـي، ڪـ لـ
ھـنـدـ ڪـ ورتـي ڪـار دـانـ و و سـت و دـسـتـ وـا ٻـ پـ ڪـدـت، بـ گـوزـا رـشـتـ ڪـرـدن
لـ بـري خـي.

گـ رانيـ دـر پـ ٻـانـدنـي دـنگ و ئـا خـا و تـنـ بـ شـوـيـ کـي ٻـ ڪـخـرا و..
مـيوزـيـک لـ گـ رانيـدا پـا بـنـد بـ ھـ سـت و تـرا و ڪـ و.. وـا تـ مـيوزـيـک و

دښنگی گډرانیبښ، ک هډندډجار جی میوزیک نډگرټټو و هډم یتیم و وټراو ک، هډموو پکک و پابډندن و پکک و بډرهډمک نډگرټټو نډ دواپل و ک تایی بډرهډمهډنراو.

تایب ټمډنډټیی سډرککک کانی گډرانیی بریتین ل:

▪ گرنګترین ګګزی بډربا و " میلا دی و گونجاندن و کښکان و ټن و مډقام و پډیډ میوزیکککان، ک ل زانستی میوزیک کوردیدا لډبری مډقام".

▪ یتیم و ن و چمکانی لډګګ ځیدان، وک ځرای یتیم/ تیمپ و نوارو کرښ و با ټکان و وټنی میوزیک/ النطق الموسیقی.

▪ جوډی دښنگ: قډراو جډواب.. یان یزبډندی کډی ځی، ک دواتر باسی نډکین.

▪ سیف ټ دښنگککانی چنراو میوزیکک، ل زډرباردا ب چښن یان ب ټنگی دښنگک ناسرټټو.

بډام نډوی دډرباری چینککانی دښنگی مرډډ، بډسر چډند ناوچډکدا دا بښ بوون و ن و پډلینکډنډ ئامرازی گډرانیبښو کډمپډزډکان و شوډن و ټنانت ئامادیی وډرګریش.. بډمجډرښ دا بښ نډبن:

دښنگی ژنان:

□ - soprano

□ - mezzo soprano

□ - contralto

دښنگی پیاوانکانش بډسر چوار جډردا دا بښ نډبن:

□ - countertenor

□ - tenor

□ - baritone

bass - □ نډم وونکډنډوانډ تایب ټن ب پډرفډرمانس/ آداء ی

گډرانیبښو، ک ل استیدا یکک نیډ ل ګګز

بنډټیی کانی موزیک و ګګزډکان بریتین ل: ئاوازو یتیم و

گونجاندن، یان هاوئاوازی.. بډام دښنگی گډرانیبښ

گرنګترین کاریګډرټیی هډی و بډلانی وډرګر و ګګزی

یکک مینډ ل پککھاتډی گډرانیبډا. " هډرچډند هډموو

ګګزډکانیترو ب ئامډر میوزیکککښو نډکونډ پښ وټن،

لډدروستبوونی مادډ میوزیکککډا"

هیګډیش لډ بارډی پډرفډرمانس و ای وای: دوو چښنی هډی،

یکککیان پډاوپډی ن و کار نډای ځی نډکا، ک ګګز

کراوو و وزیرفی سارکی کی ئو تنها وتندوو یو ل و بتراز
 بهیچ ج راک گوزارشت ل هیچ شت کیترا ناکات، هرچی چ شنی
 دوو م، هون ر م ن د ک تنها ب و ئ دایم ازبی ناب ت ک ب ی
 دیاریکراو، ب کو ل گوزارشت میوزیک ک و ن ک تنها ل
 مانای و، ب کو ل مانا کانی خودی خ شی و ئ ی و ت ب گ
 تایب تی کانی خی زیان پ خش بکات " . ب م ئارن ک بلاندو
 دواتریش س عید ت فیق ک ه مان ای ک بلاندی ه ی، پ یانوای
 " پرف رمانسی گ رانیب ژ پ یو ندی ب س بکی د نگیی و
 ه ی، پوختی چ مکی کرد میوزیک ک ل میان ی کردی چ ژ
 میوزیک ک و ئ گ ی ن ت، ب گونجاندنی ل گ و ئ و ئام ر
 میوزیک ی ب کارئ ه ن ر ت ب کار ک " ب م ت کنیکی
 هون ر م ند خی، ک جوو د نگیی کانی ک ئ خا، ئ و ش
 ی ک ک ل پ ک ه ن ر ب ن ت ی کانی ئ داو شار زایی خی
 ل و دا ی گ رگی ه ی، ئاواز ک جوانتر ئ کا ب ب ئ و ی
 ل و تی ب ن ت ی ئاواز ک ش د ر ب ت .

ب نمون گ رانی " نا ی ش و گار " ی هون ر م ند عادل ع ریز،
 ل ب ن ت دا ئاواز کی ف لکل ری ناوچی لو ستان، ب م ل
 وتند و و ش وازی ئ دا کردیدا، ب ج راک جوانکاری
 تیاکراو، ک ک م ک ئ ست م خ ن گر ب خ رای ی ئ و ئاواز
 بناس ت و . ه ب ت دیار ل ناوچی لو ستاندا ز رترین
 گ رانی و ئاواز ل س ر م قامی " ع ج م " دانرا ب ت و ئیشی
 تیاکرا ب ت . ل کات کدا ئ م گ رانی، ل س ر م قامی "
 نها و ند " و ب گو ر ی وتی خ ن گرانیش و ک " محمد صابر
 عبید " ی ک ک ل م قام قورس کان ب ئ دا کردن، ب م ب
 ه ردو و ج ر ل گ رانی شادو غ مگین ئ ش سوودی ل و رنگیر ت .
 ل م گ رانی و ز ریند ئ گ ر ن م ت وای گ رانی کانی
 هون ر م ند عادل ع ریزدا، ب گشتی ج راک ل غ مگینی
 ئ بینر ت و، ک دروست پ یو ست ب بارود خی زیانی
 خ ک و . هرچ ند ه و بدر ت د خ ک ب ش و ی کی
 گات جا یی نشان بدر ت و کاریکا ترو گ رانی س یروس م ر ی
 ب بره م به ن ر ت، ل ه مانکا تدا ئ و هون ر م ندانی ل گ
 خمی خ کیدا ی کا نگیرن، چک است قین ک ئ گرن و ب
 بیانوو ج راو ج ر کان ل خشت نابرن .

ن گ د نگی عادل ع ریزو شار زایی ل ل ر د نگیی کیدا،
 ئ و ئ تم س فیر بخو ق ن، ک ب رد و ام و رگر توشی ش ک بکات
 و ل گ بیستنی هر گ رانی کیدا بر واقعی حا ی خی

بک ووت و... ل بوار د نگی ک ی خ یدا ز خر ف ی کی
 هون ری ت و او ی ب کار ه ناو، ب م ل ووی ه بژاردنی
 ماناو، دست ب شیری لیریکی است قین ئ بات، ک هچ
 گر و گ گ کی تیان ی و و رگر ب ئاسانی ل ی ت ئ گات..
 ئ م ش ب خ ی ی ک ک ک ی تر ل ب ک ه ن ر کانی گ رانی ی و
 ک مپ ز ر یان گ رانی ب ژ، پ و ی ست کات شیری کی لیریکی
 ه ن ب ژ ر ت، بند ماکانی ئ و ج ر شیری ل ب رچاو بگر ت.
 نا ی ش و گار، شیری محمد پا کزی شاعیر و ب زمان کی شیری
 باش و مانای ساد، چ مکی حا ت ک ئ گ ی ن ت، ل گ
 ئاواز ک شدا ب کارام ی ی کی باش و، عادل ع زیز توانای
 ب س ر ئ و دا ه ب و، ه م بیگ ونج ن و ه م بیکات
 و و ب ر کی فراوان ب گ م ی ل ر و جو و د نگی کانی:
 ش و ک نا ی زامی س ختم د شت و ک و ئاوا د کا
 بولبولی س رچ ل داخا ت رکی باخ، س فا د کا
 من ک د یلی داوی زو ف و زامداری تیری ئ ب ر م
 بمکوژ نام و ت بژی م د ر و ش ی ی خ ی ت م
 ت ک ناپرسی ل ح م ب چ ی و ا زار ی د ک ی؟
 شاه ی د ن یارو یار و ت بریندام د ک ی.
 چینی د نگی عاد ل ع زیز، و و ب ر ی فراوان و ل
 گ رانی ی کانی دا جیاواز نیسانی ئ دات تا ئ گات ئاستی
 تین ر، ل س ر ت او و ا ئ ناسر ت ک bass ب ت، ب م ب پ ی
 پ داویستی ئاواز ک، ل گ رانی ی کانی " ک ن ه واران و
 م خلوق و ل یلی و ه ن د ک ی تر دا، چینی تر ب ر گو مان ئ ک و ت
 و ه مان ئ و ه س ت شمان لادروست ئ کات و، ک ت و او ی
 گ رانی ی کانی ئ و ی گ رت و و ت و... ئ م ش پ یو ن دی ب
 ئیمپر فیز یشن/ ارتجال ی هون ر م ن د ک و ه ی، ک ل
 ه ن د باردا پ نا ئ بات ب ر پاشخانی ئاوازی خ ی کات ک
 چک و س ت کانی ئاواز ک پ ک و ئ ب س ت و، " چونک
 ک مپ ز ر / " ئاوازدان ر" ل توانا ی دا نی ب ت و او ی
 م و دای د ن گ س ر و ش تی ی کان بچ س پ ن، ب و ج ر گ رانی ب ژ
 ئ ب ت ه ی د ر خستنی جوانکاری کی سی خ ی ل ئاواز ب یار
 ل س ر درا و ک دا.. ب ه ی ئ و ش و ک ل گ رانی ی کورد ییدا
 دوو بار ک ر د ن و ز ر، و و ب ر کی ب ر فراوان تر ه ی ب
 د ر خستنی ت کنیکی گ رانی ب ژو ئ توان ت ل دینامیکی تی
 گوزارشتی د نگی و شیرین کردن و ز خر ف ی ئاواز ک، ب
 پشوودر ژ ی و کار بکات " عادل ع زیز ب م چ ش ن سوودی ل
 م و داکانی و و ب ر ی و ت ن و پ ر ف ر مانس و ر گ رت و و ب ک ی

گشتیی، لـ دـرـوـی ئـ و کـدـنـگیـدایـ، کـ گـرانـیی کوردی وک بنـ مایـک سـ قامگیر وریگرتووـ.

بـشبـ حـای خـم، لـگـ هـر گـرانـییـکی عادـل عـزیزدا، شـعـرکـی گـران داگیرم ئـکات و پـ ئـبـم لـ حوزن و ماتـم و بـر تـواوی هـندـکانـی ژیان ئـکـومـوـ:

بـ رـنـگی زـرد و شـوـی دـست و شـمشـای کـزا، دـروـشـ حـزم کرد بـستـیک بـبـیم سـراسـر حوزن و ماتـم بـ لـ سیماتا بـدیم کرد هـیـکـلی عومرکـی حـسـرـتـکـش و هـا ديار کـ بـختـ ئاشـیانی بولـبولی خـم بـ!

_____ گـران _____

دـنـگی عادـل عـزیز، لـ قـرارو جـوابدا بـ وانی جـی خـی کردووـتـو و وـرگـر هاوسـنـگ ئـکاتـو لـگـ ترپـو ئاراستـکانـی گـرانـییـکانـیدا، لـ بـرئـو پـگـی لـ گـرانـیی کوردیدا جـگیر.

کلپ کردنیش بـ خـی یـکـکـیتر لـ پـداویستـکانـی سـردـم و ئـبـتـ پـکـهـنـرکـی لاوـکی لـ گـرانـیی تـلـفـزیـنـیدا.. لـ هـردوو گـرانـیی " کـنـ هـواران و مـخلوق " دا کلپـکان لـ ئاستی نوـگـریدان و بـ خـرایـی سـرنج لـ سـر خـیان کـئـکـنـو، بـو هـیـوایـی لـ داهاتووشدا، سیناریـی گـرانـییـکانـی بـتـ بـشـک لـ گـرتـ سینـمایـ مـدـرنـکان.

سـرچاـوـکان:

- 1- محمد منصور- علم الاعصاب/ الموسيقى تحفز دوائر الدماغ- موقع للعلم- ۲۹ / ۳ / ۲۰۲۱
- 2 – علي بدر- تعريف الغناء- موقع مقالة- ۱۸ / ۵ / ۲۰۲۱
- 3- أساسيات الغناء ومقامات وطبقات وخصائص الصوت | دليل شامل لعلم الموسيقى والغناء- قسم الدراسة والتعليم لموقع مسار انثى-
- 4- انواع ونطاقات الصوت- موقع- التقدير الموسيقي Lumen تصنيف الاصوات البشرية- موقع
- 5- طارق حسون فريد- تأريخ الفنون الموسيقية- وزارة التعليم العالي- بغداد
- 6 – هيگـ فن الموسيقى- ص ۹۷
- 7- ارون كوبلاند- كيف تتذوق الموسيقى- ت: محمد رشاد بدران-

الشركة العربية للطباعة والنشر- القاهرة- ط٤ سنة ٢٠٢٢

8- محمد پاڪڙ- ڪم مٿي شيعري ” ٽيمپراٽري ماڃ“

9- قاسم سيدڻي دڙو ش عبدالله- ديواني گڙان.

10- ا.م.د. ميسم هرمز توما- عناصر تكوين الموسيقى والغناء-

مكتب الفتح- بغداد- 2018- ٦٧

چيرڪ شه قامه باز نه ييهه کان-7-...

رهسو بهختيار

بشي حو تو م...

هه موو هه نگا و ڪي نه و شه قام باز نه ييهه کان چير ڪي نو و دڙيني هه يه، چير ڪي نو ييهه کان نه وه ندي هه موو نه و خشي و ناخشي ڪان نه و يه، نه گڙر ڪي راستگ بيت نه و بئاشڪرا ناخشي ڪان دڙيني، نه نو ندي شه قام باز نه ييهه ڪاندا هه موو رچ ڪي ڪه بيان ييهه کان دڙيني ڪار ڪيان هه يه، تا و ايل هاتوو بئاشڪر لڙو رچ ڪي بيان نه ڪار يان بڊست و لڙر ڪ لڙر پڙسان زياتر دڙستي نه و، به لالو و ته وه سه يرت ده ڪا وه نه وهي ته بارگرا ني بيت له سر نه و، ڪا ته ڪيش تووشي گرفت ده ب هزار پا نه وه و تڪا ده ڪات، نه وه ڪ پاسه پڙته ڪي ل وه بگرن و يه ڪسر ره وانهي فر ڪه خانه ي بڪن، نه و ڪا ته سر و لموزي نه وانه ده يني ڪا ته ڪ دڙتو بچيت ڪمپانيا ي ڪ نه و بيان يه سڙي سيقي ڪت دڙڪات و نه زمان ي خي دڙدو نه زمان ي ته ش ڪي ڪيان دانا و، نه و بيان يه و ته ده گات نه گهر نه و لهو نه ب ڪاره ڪان نا و ات، هه ق يه ته چونه ڪه پاره يه ڪي زڙر وه رده گڙر، خشي يه ڪان لڙر وه هه موو شو نه ڪ رڙه يه، خشي يه ڪان له وه دايه زڙر ڪ له وانهي ده وهي و ڪات يان بينو وه و تيا يدا ژيا ون هه ردهم باس له وه ده ڪن له هيج شو نه ڪي دونيادا نيه هه ردهم بتواني له ته ڪ ها و و خزم و ڪه سي خت بيت، به ش ڪيش له خه ڪي شه قامه باز نه ييهه کان له هه موو شت ڪدا ده ستيان ده و و ته خشان و په خشان به پاره و سه رما يه ده ڪن و هيج ڪات ده و روبه ري خ يان يان له بير نيه، ته نيا له گه نه و ره ڪه ه ڪ بيان نه ده ستيان ته ڪه ڪر دو وه، نه و ده ست ته ڪه ڪر دنه زڙر جار

ده بـته مایه ناخـشی بـ بهـشـك لهـخهـكـی شهـقامه بازنه ییـهـكان.
پـی لهـسـر پـدا داناوه و خـی لـ گـگـاوه و دهـت: تـ پـسـپـیهـكهـت
بهـكهـكـ ئهـم كـمپانیایه نایهـت، ئـوه بـن كاری دیکه بـكهـن، دوورمان
بخه نهوه لهـشه و شـتـان.

- باشه دیاره تـ پـسـپـیهـكهـت باـیه، ئهـگـر ئهـو دهـوـمهـندی نهـبـ
تـش وهـك من ئـستا بهـدوای كاردای دهـگهـای، خـت لهـبیر مهـكه بهـتـر
ههـمووان یهـكـتر دهـناسین و كهـس لهـنـوهـندی شهـقامه بازنه ییـهـكاندا ون
ناـبـ، تـش ئهـگـر دهـسهـت پـشت و پـهـنات نهـبـ، دهـبوایه وهـك پـشـتر
لهـشهـقامهـكان بخولـیتهـوه، تـ دهـزانی چی دهـم، كهـسی عاقـ تهـنیا
ئامـاژه یهـكهـ بهـسه، ئـستا تـ تـگهـیشتی بهـمـ خـت لـگـاوه و
وادهـزانی رـژـك بهـهـش خـت نایهـوه و خـت لهـنـوهـندی رـژـكـی رهـشدا
دهـبینی (بهـپـكهـنینهـوه) ئهـو كات با ئهـو بیانیانه بـگهـنه فریات.

- ئهـوه باسی چی دهـكهـی، من خهـكـی شهـقامه بازنه ییـهـكان نیم،
بهـرـكـكهـوت بار و بارگهـمان لـره دانا، دوايش كارمان كرد و بووین
بهـخاوهـن ئهـو سامانه، لهـتـمان نهـدزیوه.

سـرچاو مـژووـیهـكان زیاتر باس لـبازنـی یـكـم دـكـن، لـو كاتـی
ئیمپراتـر گـورـكان ویستووینا بـسووپا مـزنـكانیـو، بازنـی
یـكـم داگیر بـكـن، تـقـی بن پـی سـربازـكان بـهـمان شـوـی
بـربـریـهـكان بـی دهـت، ئهـو سهـربازانه ی خهـكـی بازنه ی
شارهـكانی خـیان بوون، ترسیان لهـهـموو ههـنگاوـك بوو، چونكه دهـزانن
بازنهـكان چ بهـرگریهـك دهـكهـن، ههـردهـم دوژمن بهـسـهـر شـوـی
دهـگهـتهـوه، چـندینجار بازنـی یـكـم داگیر كراو بـ چـندین سـد
لـژـر رـكـفی داگیركاریدا بوو، تا ئهـو كاته لهـژـر داگیركاریدا
بوو، كه خودی ئیمپراتـر لـنـو خانـوادـكـی خـیدا كودـتایان
بـسـردا كـردوو، تا هـوا گـیشتـت بازنـی یـكـم سووپا و دـستـ و
تاقمی ئیمپراتـر رایانكـردوو، بـشـك لـو دـستـوتاقمـ دواتر وهـك
كـسـكـی خـی بازنـكان لـوـدا ماوـتـو، بـتـ بـشـك لـ دار و
بـرد و كـرپووج و كـكـگـی بازنـی یـكـم، لـسـردـمی دواتردا ئـو
خانـوادانـ بوونـتـ خـی كـی رـسـنی ئـم ناوچـی، بـلام لـدوای
نـمانـی نـو یـكـم، نـو یـ دووـم هاتوونـتـ خوارـو، بـدوای
ژیانی خـیان كـوتوون، بهـشـك لهـنهـوه ی دووهم جـ پهـنجه یان دیار
بووه، لهـپـشـختنی بازنهـكان، ههـروهـها لهـشـش و یاخـبووهـكاندا
رـیـان ههـبووه و گیانیان فیدا كـردوو، لهـلایهـكـی دیکه وه ههـندـکیان
بـشـك لـبازا و دووكانـكانی خوارـو ی بازنـی یـكـم موـكـی
ئـوانـ.

- ئـستا تـ مـژوو دـگـتـو، یان ئـم چیرـكـ؟
- نامـوـ خوـنـر پـرتـوازـ بـكـم، سـرـتا دـمـو مـژوو بازنـكان

شارزا بن و کون و کاللی باری مژوو و جوکرافای ئهو شقام
 بازنی یان بزنان.
 له بهرامهر ئمهدها خانواد ئاشووریی کان لزان رک
 لاس چاو کانیان دین: ئم خاک موکی ئم ی به موو
 بازنی کانیهو.
 - ئم بازنی یی کمان بنیاتناو، ب چندی سدد ئمپراتوریمان
 لردا چ قاندوو و کردوو مان ت پایتختی ه موو زوی.
 - هر چوار خواوند کی بازنی یی کمان شایدن، ئو تیا لکاتی
 شکستدا راتان کردوو، هاتوون لردا نیشت چ بوون، ئستاش ئو،
 ئم ب نام دزان.
 کامران ت م نی شست و پنج سا چ ند سا ک خان نشین بوو، ئو
 کریستیانیه و ه موو کات دین: ل و ماوی مام ستا بووم، تا ئو
 کاتی خان نشین بووم، ز رک ل و کان یی ئم بازانم پگ یاند،
 هیچ کاتک داوای پاداشتم ن کردوو، من تیا ئرکی خم
 ب چ گ یاندوو، به ام زر تو د بم، کاتک یه ک د بینم
 ل ر نام و گ فارکاندا باس ل هاوس رد می من د کا، د بینی
 ز ربی باس کی دری، خشی د کات پان، وک ئوی تیا ئو
 ل ش قام بازنی یی کان ب.
 - ئو قسانم پ ناخش، کاتک ب ئارزووی خی باس ل ک سای تی و
 خانواد کان د کات.
 - وات خی ل و س رد م دا تیا خی وک شقاو نیشانداو، کچی
 ل کات ترسناک کان ترسند کترین کس بوو.
 - ناشکر ئمه بن قس کان یی ئم و ئو راست بکیندو. - ب و واتای
 ب شک لوانی خیان ب ئس زاده و ن جیزادی ئم بازنان
 دزان، ل بند تدا در دکن.
 - در کردنک، به ام جوانیان رازند تو، ئوان خ کی دکن
 ب چاوی ئو بازنان، کچی ل بند تدا م بستایان ل خیان، ک
 چاوی بازنی یی کمان و بازنی کان دیکن ل نزیکو و ه ندک ل
 خانواد تک ش ر کان د ناسن، ب شو یی ک خیان لکاندوو
 بوانو، وک ئوی ب ئوان هیچان پ ن کراو.
 - ئو شیان ل بیرچوو، ک خانواد تک ش ر کان، ل ترسی ئو ب
 چاو و رووان، جیان پ چ ن بوو، چونک ئوان د ست و تا قمی
 رزم یی ک ل دوا یی ک کان بوون، ل و قسان دابووین، ل و بازنی
 یی کمان بوو به را، هر یی ک ل لای خ یی و ه های د کرد، ئم ه
 های ل ه موو بازنی کان مژوو یی کی دوور و درژی هیه.
 دواتر زانیمان یه ک له ق ب هکانی شار دراو کی ساختهی داوه ته
 یه ک، دوا یی زانینی بی گه اند ته وه، ئویش هرچی سوئند هیه

ده یخوا و ده تڼه ټو دراوټ له لای من نه گڼیوه ته وه. له نڼو هندی بازارای شه قامه باز نه یی هکان رڼانه ده یان کښه و گرفت و مق مقای سیر و سه ميره دته ئار او و هه موو ئه وانه ی ټو کارانه ده کهن و که سان تاوانبار ده کهن، ټوا ده ستیان له گه ټا قمه کاند به ستووه و جگه ی ځیان قایم کړدووه و ده ستیان له گه ټا چن تدین که سانی گه نده ټا و گه نده ټا که کړدووه. - ټه وه باسی چی ده که ی، من چیر ټا کی سه یرم له لایه. - سه یر وه ک چی، ځا نوکته نا گڼیته وه.

- با وه ک نوکته وایه، یه کڼ له ده زگه و کڼ میانیاکان به ټا وه بهر ټا ماو هیه کی زڼره چن د که سکی له نڼو ده زگا که یدا کړد ټا ته برادر یان راستر بڼم، ده ستی له گه ټا بهر پرسی ژم ټاری و دارایی ټا که کړد بوو، له و رڼانه کاره کانی دارایی راده په ټاند، که ده وامی فره می نه بووه، رڼی شه مووان هه رچی په یوه ندی به پاره و داراییه وه هه بووه، له و رڼه دا رایپه ټاندووه، رڼه یه کی که می بڼ ده زگا که داناوه ټو ی دیکه هه مووی بڼ ځای گلد او ته وه، بڼ ټه و ی که س هه ست بکات، ته نیاش بهر پرسی دارایی زانیوویه تی، دیاره رڼه یه کیش بڼ بهر پرسی دارایی بووه، له و رڼانه کاتڼ چوینه ده زگا که مان به ټا وه بهر که مان نامه یه کی جڼه شتووه، دوا ی سڼاو کړدن، داوا ی گهر دن ټازایی له هه مووان کړدووه، له در ټه ی نامه که ی نووسیوویه تی ټا ستا له ټه مان یام و چن د رڼی کی دیکه له که ندانم، به هه مان ش ټه وه بهر پرسی ژم ټاریش دیار نیه و تا ټا ستا ټه و هیچ ناو نیشان ټا کی نیه. - واته چن د پاره ی بردووه.

- زیاتر له دوو ملین دڼلار. - ټا ستا زڼره ی کارمه ندان هر یه ک له لای ځا یه وه ده ترسڼ، به تایبه تی ټه وانه ی زڼر له به ټا وه بهر و بهر پرسی دارایی نزیک بوون. . سڼر ټا ایی ټا و ی هڼ ندک لڼوان ټا بوون ټا بارگرانی بڼ سڼر کڼ مڼ گاو، لڼلای ی دیک ټا و زڼره ی ټاک کانی ش قام ټا باز نڼ یی کان، لڼلر ابردوودا تووشی کښی سیاسی و کڼ مڼ لای تی و چڼ کداری بوون ټا و، بڼ شک لڼوان بڼ ټا و ی سڼر بڼ هیچ لای نڼ کی سیاسی بڼ لڼسا ټا نی هڼ شتاکانی سڼدی بیست م، د سگیر کران و چڼ ند ټا م ټا کیان خستن ټا.

هڼ ندک لڼوان ی کڼ وتن زیندان لڼژر ټا شک ټا نجڼ دا گیانیان لڼد ستدا، ما و مندا ټا کانیش ټا وار ی شاران بوون، ټا ستا ټا وان گڼور ټا بوون، کاتڼ بڼ ش قام ټا باز نڼ یی کان ټا د پڼ یادی باوکیان ده کڼ نڼو، هڼ رد فرم سک لڼچاونیان دڼت ټا خوار ټا و، کاتڼ گو یان لڼو دڼ بڼ کڼ سانک موک و ما ی ټا و بازنان لڼختو ټا ایی دڼخوا، ټا هک هڼ د کڼ شن لڼو ی باوکی ټا وان لڼژر ټا شک ټا نجڼ دا گیانی لڼد ستدا و، کڼ چی کڼ سانک لاف و گڼ زاف بڼ ئازادی ټا و با دڼ دن.

ئاستا ئىمە لەن ئوھند كدا دھژين، دھتوانين بىن لەزىر لاوھ تاريكى باي بەسەر ژيانمان داوھ، بە ئام ھىچ كاتىك خىمان لەن ئوھندى بى ئومىدى نابىننەوھ، بەرزى بى واماھ لەوپەي داىھ، چونكە لەشان و شەو كەوتى خەكى شە قامە بازەن يەكان ناوھشتەوھ بەرامبەر بەك شە و تاريكيەكان بچەم تەوھ.

- راستە لەن ئو بازەن كان كار كەمە، بە ئام لەدەر زەمانەوھ خەكى شە قامە بازەن يەكان راھاتوون، كە بىكار بن، ئىمە بى واماھ بەخىمان بەھلەزە، لەك تايىدا ئو شە قامە بازەن يەكان موھكى ئىمەن، ئەمىش كار نەبى بى بەيانى ھەر كار دەبى.

- دە ئى دەست بەدورشم گوتنەوھ كىردى؟
- دروشمى چى ئەمە راستىيە، ئەگەر دىمان بەو قسانەش خىش نەكەين، ئەي چى بى ئىين، خى ئىمە بەشەك نىن لەناخىشى و كۆلەمەرگى كىمە گەكەمان.

- نا، بە ئام ناكى ئىمە دابنىشين و نزا بكەين.
- كەس گوتىوھتى ئىمە نزامان كىردوھ.

- ئىمە خىمان كىشەكەين، رىگەمان بەخەكى ئەولاو ئەولا داوھ، ئە ئارەزووى خىيان لەن ئو شە قامە بازەن يەكاندا تە ئاتىن بكەن.
ھەموو كىچ و كوھانى شە قامە بازەن يەكان بەچاوىكى پى ئومىدەوھ دە وائەنە داھاتوو، ئىواران لەژىر بەرزى يەكەم بازەندا بيان بىنە ھەموو بەپىكەنن و قسەي خىش پىشوازي لەيەكتر دەكەن، ديارە ھەردەم رىز لەوانەش دەگىر لەدەرەوھى شە قامە بازەن يەكان ھاتووھ، ھەموو كات ئو كوھ و كچانە باس لەو رىزانە دەكەن، كە تەنيا خوليايان ئەوھ بووھ بى چەند ساتىك لەژىر ساىھ و سەبەرى يەكەم بازەندا پىاسە بكەن.

- ئەوھ تا ئو ميوزىكژەنە دواي چەندىن ساھ لە ئاوارەيى ھاتى تەوھ نىو شە قامە بازەن يەكان، بىنە بەج جىش و خرىش كەوھ ميوزىك لى دەدا، ھەرچى كىلتوور و بەھا و كەلەپوورى شە قامە بازەن يەكان ھەيە لەدووتىي ميوزىكەكەي رەنگ دەداتەوھ.

- ئەو شان يانەي لەم دوايەدا نەمايش كران، باس لە كۆلەمەرگى و ئازايەتى كەسانى پىشتى شە قامە بازەن يەكان دەكەن.

- ئەو شىوھكارە و خىش نووسەي لەلايەكى شە قامە بازەن يەكان تابلەكانى داناوھ، ھەموو ھەماكان دەگە ئىن تەوھ بى بەھا و گەورەيى شە قامە بازەن يەكان.

تەنيا كىتەبە زەرھە گەاوەكانى نىو كىتەبخانەكانى سەر شە قام شايەدى ئەوھن ئەم شە قامە بازەن يەكان چەند مەزىن و تەھتەھتايە ھەر بەمەزنى دەمىننەوھ.

شە قامە بازەن يەكان لەپىشتىردا لەھەموو لايەكەوھ بەدار و درختەكان

ههردهم سهوز بوون، ناوهندی شهقامه بازنه‌ییه‌کان درخته‌کانی ئه‌وه‌نده چ‌بوون ئه‌وبه‌ریت نه‌ده‌بینی، به‌ام رژم له‌سه‌ره‌تای سا‌انی هه‌شتا به‌بیانووی هه‌بوونی که‌سانی ت‌کده‌ر هه‌موو دار و درخته‌کانی ب‌یه‌وه، نه‌وه‌ک ت‌کده‌ران خ‌یان له‌ن‌و ئه‌و دار و درختانه‌ بشارنه‌وه و ه‌رش بکه‌نه‌ سه‌ر ده‌سته و تا‌ق‌می نا‌به‌له‌دی ئه‌و شه‌قامه‌ بازنه‌ییانه، ب‌ دووباره‌ ره‌گی ئه‌و دار و دره‌ختانه‌ چ‌ای کرده‌وه و سه‌وزی و رازاوه‌یی دا به‌ شه‌قامه‌ بازنه‌ییه‌کان، له‌ته‌ک ئه‌وه‌ی ئ‌ستا تا راده‌یه‌ک سیمای شه‌قامه‌ بازنه‌ییه‌کان گ‌اوه، به‌ام چ‌یر‌ک و گ‌ا‌انه‌وه‌ی چه‌ند نه‌وه‌یه‌کی پ‌شتر ده‌تخاته‌ ن‌و دونه‌ییه‌کی س‌حراوی، ئه‌م دونه‌ییه‌ س‌حراویه‌ش ته‌نیا له‌ن‌و ک‌تب و فیلم و سینه‌ماکاندا ده‌بیندر.

هه‌رچ‌ن‌ک ب‌، دیاره‌ کاره‌ساته‌کان مه‌رج نییه‌ ه‌یه‌ک ب‌ ب‌ ما‌و‌رانی ز‌رجاران ده‌ب‌ته‌ ه‌ی ئه‌وه‌ی تاکه‌کان دا‌ه‌نان به‌ننه‌کایه‌وه، ته‌نیا به‌یه‌کتر خو‌ندنه‌وه و گو‌ له‌یه‌کتر را‌گرتن، ده‌توانین هه‌موو ئاسته‌نگه‌کان ب‌ین، را‌بردوو بکه‌ین به‌وانه‌یه‌ک تا له‌داها‌توودا سوودی ل‌ وه‌رب‌گ‌رین.

ئ‌ستا شه‌قامه‌ بازنه‌ییه‌کان که‌، به‌ره‌به‌یانه‌ و جوانی دار و به‌رد و که‌رپو‌وچ و ک‌ه‌گه‌کان به‌جوانی به‌ده‌رده‌که‌ون، ئه‌گه‌ر ب‌وانیته‌ هه‌ر لایه‌ک، جوانی و هونه‌ر له‌هه‌نگاوه‌کانی به‌ر‌پ‌ت ده‌بینی، ده‌بینی ب‌ چه‌ندین هه‌زار سا‌ه‌ ئه‌و که‌رپو‌وچ و ک‌ه‌گانه‌ چ‌ن به‌رگه‌ی ئه‌و هه‌موو ساردی و گه‌رمی و ت‌ز و با و باران و بروسکه‌کان ب‌ته‌وه.

ره‌سو‌ به‌ختیار

چ‌ن ک‌خ‌راوی ئه‌منس‌تی ئینته‌رناشنا‌ ها‌ته‌ پا‌ که‌یسی داد‌گاییکردنی نزار خه‌زره‌جی؟... ه‌یوا ناس‌یح

دوای ئه‌وه‌ی له‌م پ‌شه‌وه‌ که‌ نا‌ی‌العرب چاوپ‌که‌وتن‌کی له‌گه‌ گه‌وره‌تاوانباری شا‌اوه‌کانی ئه‌ن‌فال و سوپا‌سالاری پ‌شووی رژمی

سەددام دا کرد، قسەوباسەکی زۆر لەسەر ناوبراو بەدوای خۆیدا هێنا، خەزرجی سەرک ئەرکانی سوپای عێراق لە (١٩٨٧ - ١٩٩١) لە نوێترین دیمانەیی تەلەفزیۆنیدا دەوێت:

((له قڤ ناغی یه که مو دووهمو سږیه می ئه نفال به‌شداربووم... بږیاری
ئە نفالمان دا له دهره‌نجامی هاوکاری کورد به دیاریکراوی گروپه‌که‌ی
تا‌ه‌بانو ئږرانی دوژمن.. ئه نفال پږس‌یه‌ک بوو بږ لږدان له
یاخیوانو چه‌کدارانی کورد.. بږیارماندا سه‌ری چه‌کداره تږکده‌ره‌کان
یا نکه‌ینه‌وه...هتد))

خهزره جی له مانگی کانوونی یه که می ۱۹۸۴هـ وه تا مانگی حوزهیرانی ۱۹۸۷ فهرماندی فهیله قی بووه، له ناوچه یه کی فراوانی باشووری کوردستان، له ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۰ سهـر کی ئهـرکانی سوپای عـراق بووه. له ۱۹۸۷ فهرماندی فهیله قی بووه، دواى داگیرکردنی کوـت له ساـی ۱۹۹۰ کراوه بهـراوـی ژکاری عهـسکهـری سهـدام حسینی سهـر کی عـراق. ئهـم فهـرمانده تاوانبار و پله باـیهـی سوپای عـراق رهـی کاریگر و دیاری ههـبووه له سهـر پهـرشتیکردنی کوشتن و بهـینی خهـکی راهـه یوی باشووری عـراقیش، دهـیان بهـیاری بهـ کهـمهـکوژی ئهـنفالهـکان و شهـهـربارانـی ههـهـجه و ناوچهـکانی تری کوردستان دهـر کردووه.

دوای داگیرکردنی کوټ له سا ۱۹۹۰ کړا به راو ټکراری عهسکهری
سه دام حسینی سهر ټکی عراق. سا ۱۹۹۶ دوای ناک ټکی له گه سه د دامدا
نزار خه زره جی له عراق هه ټهات و له ۱۴/۳/۱۹۹۶ گه یشته ټاکر،
له لایمن دهسه ټا تدارانی کورده وه پ ټشوازی ل ټکراو دوای دوور ټژ
گه یان دیانه زاخ و له وه نارديان ب ټتورکيا، له ۲۱/۳/۱۹۹۶ گه یشته
عومان. دواتر رووی کرده ئیسپانیا، شهش مانگ له وه مایه وه، له ۱۹۹۸
گه رایه وه ئوردهن، له ۳/۷/۱۹۹۹ گه یشته دانیمارک، له وه به قسه ی
وه زیری دادی ئه و ټاته ب ټت، ههر دوای دوو ټژ دوای گه یشتنی
ناوبراو زانیاریان له سهر ټا بردووی وه رگرتوه و چاود ټریان کرده،
دواتر ئه وه بوو میدیای دانیمارکی ب ټبوونی ئ ټویان زانی و
ل ټس ټریان نووسی، دوای ئ ټو ټاواکاری گشتی ل ټک ټلین ټوی ل ټکرد و
دواتر ل ټ ټک ټ ب ټری ۲۰۰۱ دا د ټوری ما ټ ټکی گيرا و ټیس ټکی خرای ټ
ټر ل ټک ټلین ټو. ئ ټو ل ټ مالی خ ټیدا د ټسب ټس ټر بوو و ب ټی ن ټبوو ټات
ټ به ټل ټت. دواتر (گروپی خسته گه ی هه و ټه کان ب ټ دادگاییکردنی
خه زره جی (له لایمن چه ند کورد ټکی چالاکوانه وه له دانیمارک دام ټزرا و
د ټستی ب ټ چا ټاکی و کار ټکانی کرد. یهک له ئه ندامانی گروپه کهش که ټ
کاک شاخه وان ش ټش بوو وتار ټکی ب ټ زمانی دانیمارکی ل ټ ر ټنام ټی
ب ټلیتیکن له سهر خه زره جی و تاوانه کانی بلاو کرده و.

فهرمانگهی په نابه‌ران داوای مافی په نابه‌راییه‌که‌ی ره‌فر ده‌که‌ن
به‌ام مافی مانه‌وه‌یان به‌کات‌کی نادیار به‌دا، به‌ه‌ی ئه‌وه‌ی له

رښگه‌ی میدیاکانی وټا ته‌که‌وه ناوې ده‌زږ و ده‌ناسر،، ئیتر که‌ځکی
 نه‌وه‌ی نام‌نځت وټا ته‌که‌ په‌نای بده‌ن. وه‌ک ده‌ږږږن دواتر له‌ شاری
 س‌رو (Soro) له‌ باشوری ک‌ښه‌اگان له‌ ده‌ستبه‌سهرییدا ده‌ژیا له‌
 خانویه‌کدا و دوو پ‌لیس هه‌میشه به‌ ئ‌ت‌م‌بیله‌وه پاسه‌وانی و
 چاود‌ږیان ده‌کرد. ئیتر ئ‌مه‌ی چالاکوانان له‌ وټا تانی تری نه‌وروپیش
 که‌وتنینه‌ ځ و هه‌ریه‌ک له‌ رښگه‌ی ځ‌یه‌وه ده‌ستمان‌کرد به‌ کار و چالاکی
 تا ناوبراو دادگایي بک‌ږت، چونکه ناوبراو پاش سکا‌ال‌ک‌ردنی
 ده‌سگیرنه‌کرا و ته‌نها خرایه ژ‌ږر چاود‌ږیه‌وه له‌ ما‌ه‌که‌ی ځ‌یدا
 (اقامة جبری). نه‌مه‌ش گومان‌ک‌ی ب‌ هه‌مووان دروست‌ک‌ردبوو، که‌ ره‌نگه‌
 دادگایي نه‌ک‌ږت و نازاد بک‌ږت، یان هه‌ب‌ت. ځ دواي نه‌وه‌ش که‌ به‌
 هاندانی نه‌مریکا و گوايا ب‌ هاوکار‌ییک‌ردن له‌ ځوخانی سه‌ددام و
 ر‌ژ‌مه‌که‌ی پ‌ویستیان پ‌یه‌تی حزه کوردییه‌کانی باشور پاکانه‌یان ب‌
 کرد. ئ‌و لای‌ن‌ کوردییان‌ له‌ پاکانه‌کانیاندا که‌ به‌فهرمی ب‌
 حکومت و وه‌زاره‌تی دادی دانیمارکیان نارد، ب‌م‌ج‌ږر باسی نزار
 ځ‌زر‌ج‌ی یان کرد بوو.

- فوئاد مه‌عسوم نه‌ندامی مه‌کته‌بی سیاسیی یه‌ک‌ځتی و به‌رپرسی
 مه‌به‌ندی ده‌ره‌وه‌ی یه‌ک‌ځتی له‌ له‌نده‌ن: خه‌زره‌ج‌ی به‌شداری له‌
 نه‌نفالدا نه‌کردوه‌و که‌سایه‌تیه‌کی سه‌ربازی نیشتمانیه‌.
- د‌شاد میرانی نه‌ندامی سه‌رک‌ردایه‌تی پارتی و به‌رپرسی
 په‌یوه‌ندییه‌کانی ده‌ره‌وه‌ی پارتی: خه‌زره‌ج‌ی که‌سایه‌تیه‌کی سیاسیی
 ناسراوه له‌ ع‌راق.
- ئیحسان عه‌بدولعه‌زیز به‌رپرسی په‌یوه‌ندییه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی
 ئیسلامی: به‌ږ‌ږ خه‌زره‌ج‌ی که‌سایه‌تیه‌کی نیشتمانی به‌ږ‌ږزه و له‌
 نه‌نفالو کیمیا باران ب‌توانه‌.
- به‌ پ‌ی و تار‌ک‌ی ر‌ژنامه‌ی (GANG VERDENS) ی نه‌رویج‌ی ر‌ژنی
 دوو‌شه‌ممه ۱۹ ی ن‌ځه‌مبه‌ری ۲۰۰۱ که‌ له‌ لایه‌ن (Holst Forde) هوه
 نوسراوه به‌ ناو‌نیشانی (جه‌لاده‌که‌ی سه‌ددام له‌ دانیمارک له‌
 ئاسایشدا ده‌ژي) ده‌ږ‌ږت: خه‌زره‌ج‌ی نک‌ځ‌ځی له‌وه‌ ناکات که‌ نه‌م به‌
 ش‌وه‌یه‌کی فهرمی و وه‌ک ل‌پ‌رسراو‌ک‌ به‌م کاره هه‌ستا ب‌ت،
 به‌ام سوره له‌سهر نه‌وه‌ی، که‌ خودی سه‌ددام حوس‌ږن له‌ دواي
 ب‌یاری ک‌ځ‌مه‌ځ‌کوژییه‌که‌وه وه‌ستا‌وو. هه‌روه‌ها له‌
 چاو‌پ‌که‌وتن‌کیشیدا له‌گه‌ږ‌ږ گ‌ځ‌قاری (Der Spiegel) ی نه‌مانیدا
 ده‌ږ‌ږت: نه‌وه به‌ ب‌یاری من نه‌کراوه، نه‌نجومه‌نی سه‌رک‌ردایه‌تی
 ش‌ږ‌ږش گه‌یشتبوه ب‌یار‌ک‌ و سه‌ددام ځ‌ی و ئام‌زاکه‌ی (ع‌لی
 حه‌س‌ن مه‌جید) سه‌ر‌ک‌ایه‌تی شا‌اوه‌که‌یان ده‌کرد، من به‌گه‌م ب‌
 نه‌مه هه‌یه).

من زیاتر له سا ټک بوو ئەندامی ئەمنستی ئینتەرناشنال (لـبوردرنی نـوده وـهـتی) له لقی ئەو شارهی تـیدا دهـژیاـم سهـتگالـن بووم. شایهـنی باشهـ ئەم شارهـ ناوهـندی کانتـنـهـ که هـهـر بهـو ناوهـوهـ و یهـکـکه لهـ شارهـ گهـورهـکان لهـ رـژهـهـاتی سويسـرا. مانگانهـ لقی سهـتگالنی ئەمنستی کـبوونهـوهـمان دهـکرد، لهـ هـهـر کـبوونهـوهـیهـکـدا دهـ تا پانزهـ ئەندام ئامادهـ دهـبوون، دیارهـ ئـمهـ سهـر بهـ لقی سهـرهـکی ئەمنستی بووین لهـ پایتهـختی سويسـرا بـرن.

وهـک ئهـرکـکی سهـرشانـم ئەوهـم بهـبیردا هات که کارکـکهـ بکهـم ئەمنستی شارهـکهـم و دواتر هی سويسـرا و ئینجا بنکهـی سهـرهـکیان لهـ لهنـدهـن بـنـمهـ سهـر ئەو بـوايهـی که پشـتگـیری کهـیسی دادگایی کردنهـکهـ بکهـن. ئیتر ئاوا وهـک لـرهـ بهـگهـنامهـکان دهـبینن، که لهـ ئهـرشیفی کهـسی خـمدا پاراستومن دهـستبهـکاربووم.

بهـنـدهـ لهـ دوو کـبوونهـوهـی دوا بهـدوای یهـکـدا قسهـم لهـسهـر ناوبراو کرد، شایهـنی باسهـ هـشتا دوو سا ټک بوو لهـو وـهـاتهـ بووم. ئەمانیهـکهـم باش نهـبوو، ئینگلیزیهـکهـشم ئـستاشـی لهـگهـدا بـت ئەوهـندهـ باش نییهـ، که بـکـشهـ قسهـی پـ بکهـم، بهـم هـهـوـم دا بهـ هـهـردوو زمانهـکهـ و جار بهـجار وشهـکانی زمانهـکانم تـکهـل دهـکرد، گرنگ ئەوهـبوو تـیان بگهـیهـنـم، چونکهـ ئەوان جگهـ لهـ کوردکـکی باکور، که کرمانجی باش دهـزانی، ئەوانی تر سهـرجهـم سويسـری بوون، یهـکـدوانـکـیشیان بیانی بوون.

یهـکهـم کـبوونهـوهـکهـ که لهـ ۳۰/۱۰/۲۰۰۱ سازکرا لهـ کـنـوسهـکهـدا بهـ ئەـمانـی ئاوا هاتوهـ:
(+ءـراق - کوردستان

هیوا لهـ بارهـی یهـک لهـ بهـرزترین جهـنهـرا هـکانی سوپای سهـددام حوسـنهـوهـ دوا، که چالاکانهـ بهـشداریی لهـ جینـسایدکردنی کوردهـکاندا کردوهـ، ئەم داوای مافی پهـنا بهـیری کردوهـ لهـ دانیمارک، که بهـم هـیهـوهـ داواکهـی رهـفـزکراوهـتهـوهـ. پاش سکاـاکردنی کوردهـکان ئـستا ئەو لهـو لهـسهـر بهـشدارییکردنی لهـ تاوانهـکانی دژ بهـ مرـقـایهـتی لـکـکـینهـوهـی لهـگهـدا دهـکـرت. هیوا پـشـنـیاز دهـکات، که ئـمهـ بهـ نامهـیهـک پشـتیوانی سکاـا بـ سزادانی بکهـین. ویلی (یهـک لهـ ئەندامهـ ئامادهـبووهـکانی کـبوونهـوهـکهـ بوو- هـ. ن.) لهـ ئینتەرنـتـدا بهـدواداچوون بـ با بهـتهـکهـ دهـکات.)

لهـ کـبوونهـوهـی دووهـمیشدا که لهـ ۲۰/۱۱/۲۰۰۱ واتهـ پاش سـ

ههفته، جارێکی تر باسی با به ته‌که‌م کردوهوه، به پشتیوانی هه‌ندێک به‌هه‌نگه‌که‌له‌گه‌ل خه‌م هه‌نا بووم وهک وێنه و کته‌بی ئینگلیزی جینه‌ساید له‌ع‌راق و هه‌رشه‌کانی ئه‌نفال به‌ سهر کورد راکه‌راوی چاوده‌ری مافه‌کانی مرئوف Human Rights Watch سا‌ی ١٩٩٣ چاپی کردبوو. . پشتریش دووبه‌دوو له‌گه‌ یت م‌ریتسی سهر‌کی لقه‌که‌ قسم کرد بوو، ناوبراو که‌سه‌کی ته‌گه‌یشتوو وه‌ خه‌کی هه‌مان شار‌چکه‌ بوو که‌ من له‌ی داده‌نیستم له‌ نزیکه‌ ستگالن به‌ ناوی ئه‌بتفیل. له‌و که‌بوونه‌وه‌یه‌دا به‌ ز‌رینه‌ی ده‌نگ به‌ یاردرا، که‌ گهر لقی سهره‌کی به‌رن لاری نه‌به‌ت، ئه‌وا داواکارییه‌که‌ی هیوا ج‌به‌ج‌ بک‌ت. له‌ که‌نوسی که‌بوونه‌وه‌که‌شدا له‌ نه‌و ئه‌و کارانه‌ی پ‌ویسته ئه‌نجام بدر‌ن، خ‌ی ١.٢ ئاوا هاتوه‌: ((هیوا و یت نامه‌یه‌ک به‌ حکومه‌تی دانیمارک له‌سهر با به‌تی له‌که‌ینه‌وه‌ له‌ جه‌نا‌که‌ی پ‌شوو‌ی ع‌راق ئه‌له‌خه‌زه‌جی ده‌نوسن)).

ئیتتر ئیمه ده‌ستبه‌کاربووین پاش هه‌فته‌یه‌ک نامه‌که ئاماده‌ کرا و ناردمان، که ئه‌مه ده‌قی کوردیه‌که‌یه‌تی:

.....
 راکه‌راوی له‌بوردنی نه‌وده‌وه‌وتی
 ٢٨ ئه‌مه‌به‌ری ٢٠٠١

به‌ر‌ز سهر‌که‌وه‌زیران

ئ‌مه ئه‌ندامانی راکه‌راوی له‌بوردنی نه‌وده‌وه‌تی - لقی سه‌تگالن له‌ سويسره، خ‌ش‌ا ده‌بین، که پشتیوانی له به‌یاره‌که‌تان بکه‌ین له له‌که‌ینه‌وه‌که‌تاندا له‌ سهر که‌یسی ژه‌نه‌را‌ی پ‌شوو‌ی ع‌راق نزار خه‌زه‌جی. ئه‌م سهر‌کرده‌یه‌ له‌ هه‌مه‌تی ئه‌نفاله‌کانی سا‌ی ١٩٨٧/١٩٨٨ له‌پرسراوی ژینه‌ساید بووه. خه‌زه‌جی سوپاسالار سهر‌کی ئه‌رکانی سوپای ع‌راق بووه، یه‌که‌که‌ له‌و که‌سانه‌ی که‌ کللی گه‌یشتن به‌ استیه‌کانه‌ له‌سهر کوشتنی زیاتر له‌ ١٨٢.٠٠٠ کوردی مه‌ده‌نی له‌و و‌اته‌دا. ئه‌و که‌پییه‌ی ر‌ژنامه‌ی هاو‌اتی نه‌مه‌به‌ری ٢٠٠١ له‌گه‌ نامه‌که‌دایه‌، وونی ده‌کاته‌وه‌، که ئه‌م که‌نه ئه‌فسه‌ره نه‌ک هه‌ر ته‌نها نه‌خشه‌ی قه‌ت‌وعامی که‌شاوه‌، بگه‌هه‌ راسته‌وخ‌ ده‌ستی له‌ کیمیا‌بارانکردنی شاره‌ کوردیه‌کانیشدا هه‌بووه، ئه‌مه‌ش وهک له‌ کته‌بی: Genocide in Iraq: The Anfal Campaigns against the Kurds, (july 1993) که له‌پ‌رتی راکه‌راوی چاوده‌ری مافه‌کانی مرئوفه‌، تیا‌یدا هاتوه‌.

به ناوی مافی مرځ و پشتیوانیانی کوردی رځخراوی لځبوردنی
نځوده و ټیپه وه سوپاسی به ټزتان و دادی دانیمارکی ده که ین، که
نځوه ئه م مه سه لیه بگه یه ننه دادگا.

له گه سځاوماندا

ټټ مځریتسی

ځځخه ری لځبوردنی نځوده و ټه تی له ستگالن - سویسرا

▪ کځپیپهک بځ: لځبوردنی نځوده و ټه تی بځرن / سویسرا

نامه که هاو پځچ کرا له گه ټه و به شهی کټ بی ئینگلیزی
(جینځساید له عځراق و هځرشه کانی ټه نفال بځ سر کورد)
هه روه ها کځپی لاپه ټه یه کی رځژنامه ی هاو ټاتی ټه و مانگه
(کانونی دوو می ۲۰۰۱) که نامه که ی ټدا نوسرا، که را پځرتځکی
ټروته سه له بوو له سر به شداریکوردنی خه زره جی له
ټه نفاله کاندا، نامه ټکه مان به فاکس و هاوکات به نامه ی
پځستیش بځ سر ټکایه تی حکومه تی دانیمارکی نارد. ناگاداریان
کردینه وه که به ده ستیان گه یشته و به هځندی وه رده گرن.

شایه نی باسه هه وای نامه که ده نگدانه وه یه کی باشی بوو، چونکه
یه که مجار بوو رځخراو ټکی نځوده و ټه تی و بځلایه نی وه که ټه منستی
بچ ټه پا ټه یسه که و ناوی ۱۸۲ هزار ټه نفالکراو به ټنځت و
ناوی نزار وه که ټه تبار به ټنځت. هه وای که کاتی خځی له
لاپه ری یه که می ژماره ۵۲ ی رځکه و تی ۱۰/۱۲/۲۰۰۱ ټټ ژنامه ی
هاو ټاتیدا به مانځت چاپکرا و ده قی نامه که ش له ټه و
ژماره یی هاو ټاتی و هه روه ها رځژنامه ی ټای ټازادی ژماره
۴۴۴ ی رځکه و تی ۱۰/۱۲/۲۰۰۱ وه هاوکات له سایته کوردیه کانیشدا
بځاوکرایه وه.

دیاره من هه به مه وه نه وه ستام هاوکات له گه ټه م کاره دا
هه ومان دا که لقی سویسرا به گشتی و دواتریش لقی سره کی
رځخراوه که له له ندهن بځنمه پشت که یسه که وه، دوی دوو هه فته
کریستینا هځلهر رځخه ری گشتی لقی سویسرای رځخراوه و ټامی
داینه وه، که ټه و پشتگیری کاره که مان ده کات و پځویست ناکات
نامه ی تر به ناوی لقی سویسراوه بنځرین، به ټام به ټنځیدا
نامه که مان هاو پځچ به و به گه نامانه وه بځ باره گای سره کی
له ندهن بنځرت، که داوامان کردبوو ټه و انیش پشتگیری که یسه که
بکه ټن. ټه وه بوو دواتر له رځگهی کریستیناوه و ټامی بنکه ی
سره کی له ندهنمان بځ نځردرایه وه، که به گشتی دژی کاره که مان
نه بوون، به ټام که یسه که یان ته به نی نه کرد و گوتیان، که لقی

دانیمارکی رځکخواوه که مان ده کړت بته پا ټه و کاره، چونکه ټه و که سانه ی گه وره تاوانه کانپان ټه نجامداوه و له ئاستی نډوده و ټه تیدا دانیپ دانراوه، ده بټ و ټه ته که سکا ټای لټ بکات، هه روه ها ټه و ټه ته ی سکا ټای لا کراوه به رپرسه به رامبر به و که یسه و لمان وایه حکومتی دانیمارکی به ټه رکی خټی هه ټه دست ټت.

شایه نی باسه له کټ بی (هشه بای ژه هر و ټه نفال) نوسه ر عه بدو ټا که ریم مه حمود، به رگی دووهم، لاپه ره ١١٩ تا ١٢١ له ژر ناوی: خه زره جی به ره و رووی دادگای لاهای ده کړت، باسی ټه م نامه ټه یی ټاوا کړدوه (رځکخواوی لټ بووردنی نټو ده و ټه تی لقی سه نگالن له سویسرا نامه یه کی ټاراسته ی سرک وه زیرانی سویسرا کړدوه، پشتیوانی خټی له باره ی لټ کټ ټینه وه ی نزار خه زره جی خسته و ته روو.) به داخه وه نوسه ر هیچ ټه رکی و ماندو بوونی ټه م ټه ی له به رچاو نه گرتوه و ناوی نه ه ټناوم، ته نها ټه و دوو دټه ی نویسه!! جگه له وه ی هه ټه یه کی زه قیشی ټټا کړدوه، چونکه نامه که ټا استه ی سرک کوه زیرانی دانیمارکی کراوه نه ک سویسرا، حکومتی سویسرا سرک وه زیرانی هه ر نیه.

به داخه وه ټه م هه و ټه و هه موو کار و کټ شش و ماندو بوونمان له م که یسه دا به فی ټټ چوو، چونکه خه زره جی تاوانبار لټ مانگی سټی ٢٠٠٣ دا بزربوو. کټ یسی گرتنی درای ټټ نټ رپټل. ټه وکات رف ټنرا و شارد درایه وه، بټ ټه وه ی به ټنر ټه پټش دادگا ټټ فټنرا بټ ټیمارات و تا ټټ ستاش دادگایی نه کرا و له و ټ به ټازادانه ده ژر!

به ټگه نامه کانی هاو پټچ:

- نامه که ی ټه منستی کټ پی ټټ رجینا ټه که ی به ټینگلیزی
- نامه ی سرک کی لقی سویسرای ټه منستی بټ ټټ مټ ریتسی ټټ کخه ری لقی سه نگالن و وټامی بنکه ی سه ره کی رځکخواوه که له له نده ن بټ ټه م.
- کټ نویسی دوو کټ بونه وه که، ټه و شو ټنانه ی باسی با به ته کراوه دیار ی کراوه.
- کټ پی لاپه ټه ی یه که می رټ ټنامه ی هاو ټاتی که هه و ټه که ی ټټا دا بټ او کرایه ټه وه له گه ټټ کټ پی هه و ټه که ی ټای ټازادی.
- لینکی چاوپټ که وتنی خه زره جی، که دانی پټ داده نټت به شدار و سه رپه رشتیاری راسته و خټی ټه نفال بووه.

https://www.youtube.com/watch?v=BDoi_aj-JSY

بیر و ری کا نی
گووم ا...10...ش ما بار و ا نی

بـايشى دـيـمـ/

چان جو ان به ئيما مي عوسمان دد ديت...؟

لله بشككاني پيشوو باسم الله وانگه و هيله سوره كيه كاني
بیرکردنه وی قورئانی کان کرد.
لله و بشككیش ره باسی قورئانی کان ده کم.

من کا تک لہ حوجرہ و لہ کہ لہڑی زانستہ ئیسلامیہ کان (شہریہ) بووم،
 چہ ندین فقہ گہہین و کردمن بہ قورئانی و کہم و زہر کاریگہری
 منیان بہ سہرہ و بوو. تہ نانہ ت نہک ہہر فقہ، بہہ کوو خوندہ کاری
 کہ لہڑی شہریہ و گہہ نجی دہرہ و ی کہ لہڑیشم گہہی و بہ ہہی مذہ و
 بوون بہ قورئانی.

ٻڌس رهائڻ کي زور خا ش هه ڀي ڦٽ بيرم نا چئو،
 ئو ل ڦئاغي ڀي کي ڪل لڙ شرعيعو بووم و ڊستم ڪرڊوو ب
 خندا گرتن ل هندا ڪ ساڀ تي ب ٿايڪن ڪرا و ب ٿا فسانا ڪرا و
 پيرزڪرا و سارو خندا ڪراوي ناو مٿرووي ئيسلامي و خليفاني
 ئيسلامي و مزهب و فيقيهي ئيسلامي و ڪل پووري ٿاين و ديان و
 ستان يوايت.

جا لای خوئند کاره کارنی کله ژ و فقه کارنی حوگر و قوتا بیه کارنی قوتا بخانه ی ئیسلامی خه را ناوم به او بوو و و خه ککه لوانه، و کوو به مبه کی م ترسیناک و کسه کی هه گه او و فقه یه کی گووم او و بابایه کی مو ته د و د ره چو که ل ئاین و باز نه ی ئیسلام سه یریان ده کردم.

[illegible]

خـلیفـه کـانـد کـرد و دـمگـووت: ئـمـان سـتـم کـاربـوو و خـهـکی
دـچـوسـانـد و. ئـو یـان بـکوژ و دـیکـتـار و جـلاد و دژى ئازادى
خـوازان و بـچـوونى جـياواز بوو، حـلاج و گـیلانى دیمـشقى و
ئـیبنـولـموقـفـع و جـعدى کوى دـرهـم و کـه و کـه تـرى سـردـهـی و
لـسـدار دـان و دـیسـوتـانـدن و ئـویـتریـان گـندـهـ بوو و کـس و
کـارى خـه و کـسـنـزیکـه کـانى لـ دام و دـزگـاکـانى مـیرى (حـکـومـت)
دادـمـزـراندن و ئـو یـتریـان لـ خـلیفـایـتى و ئـیدار دـان لاواز بوو و
خـهـکى داوايان لـدـکرد لـ دـسـتـات بـتـه خوار، کـچى هـرنـدهـها تـه
خوار و دـیگـووت سوـتـه کـراسـه کى پـیرـز و خوداوـند کـردوویـتـه بـرم
و هـرگـیز دایـناکـنم و ئـو کـیـتریـان لـ سـرـزکـات نـدان بـ
بـیتـولـمال، تـمـتى موـتـدبـوون و کـافـربـوونى دـدایـه پا خـه و
جـنگى لـ دژ بـرپـاد کـردن و خوـننى واد کـردن و دـیکـووشـتن،
ئـو یـتر سـدان و هـزاران کـنـیزه و کـیلـه هـبوو و غـرقى عـیش و
نـش و چـتر و ابـواردنى شـو و سوور کـان و سوارچاکى باو شى ژن بوو،
ئـو یـتریـان بـ خـلیفـه نـخـشـک ناسراو بوو.. تاد.

جا بـه هـی ئـو زمان درـژى و نـعـندرایى و هـشيارى و ئـنتى باوى و
نـچوونـه ژـر بارى ئـقـى مـگـه و ئـو یاخى بوونـم، ووبـهـووى
دـیان و سـتان توانج و تـمـت و قـسـى قـق و ناخـش دـبوومـو.

و لـ زـر خـه اگـر بـووم و قـت ورم بـرنـدهـدا و لـ بـچـوون و
قـنـاعـتـکـانم، یـک گـردیلـش پاشـکـشم نـکرد.

چـنـدین جار، لـ لایان بـرامـبهـر و خـهـکـى زـر و
پـم گووتراو: بـس چـتر زمانـت درـژ نـکـى، پـم دـگووترا مولحید
و بـه دین، قـشـه، کافر، مارکسى، زـنـدیک، زـردـشـتى و ئـزدى، کافر و
گوومـا.. تاد.

جا ئـو و ئـهـک لـ کـلـژى شـریعـه پـاسـم دـکرد، کوـهـکى جاو شین و
شیک پـش و زـعـیفـه (مـمـیرانـى) بـر و ووم هـات، تـزک بـ
توو یـهـو گووتى: سـلام عـلـکم کاک، ئـو تـى دـنـجـوونـت بـ
ئیمامى عوسمان دایه؟! ئـو بـه ئـدـبـهـبـه استى.

گووتم کاک بـه و شـوازم نییـه، هـهـهـه حـاى کراوى، تـزک هـورم
کرد و، ئـلـحـق کوـهـکى و پـک بوو، ئـنتیماشى بـ ئیسلامى سیاسى
هـبوو، و لـ حزبی نـبوو، عاتیفـه ئایینى زـر بـهـزبوو، هـر لـ و
سـنگـیـش و لـ بـشى زانستى نمرى بـرزیشى هـنا بوو، کـچى هـاتـبوو
کولـژى شـریعـه، دواتر کـه گـه سـبارت بـو عاتیفـه دینى خـه وای

په گووتم.

جا ئو کوو کسکی زه بیرتیز و ئاق بوو، ده مارگیر نه بوو، مه زه بگه رایو و ئیسلام گه رایو کوهری نه کردبوو. ئو به دواو استیدا ده گه او. ئه ستاش په م ده ست هه رکاتهک به م ده رکوت ئو و قورئانی بوون و قه ناءتهی ئه ستام هه و نا است و حقیقه شتهکی تر، به دوو دهی یه کسه ر وازی له ده هه نم.

با بهینه و سه ر به سه ها ته که،

جا کاتهک وا به هه چوونه و له ووم دوا، گووتم ده توانین زیاتر لهک ته بگهین، و له ئو هه ویر، و کوو په ند کوردیه که ده ست: ئاو زه ری ده یوت.

گووتی باش، دواتر سه ردانی حوهری کرد و هات به لام یهک دووجار، هه دی هه دی ده ستمان کرد به گفتوگه له بهاری هه ندکه یوایهت و مه سائیلی فیهی و با به ته حه و و حه رام و مه ژووی ئیسلام، ئو هه ر دهی پرسو و منیش به گوهری ئو زانیاری و مه عریفیهی ئه وکاته هه م بوو، و مه م ده دایه و، دیاربوو، و مه م و قسه کانی من به ئو و زه ر ده گیر و جه گای قه ناءت و به وا په که رهوون، هه ر ده یگووت است، له ژیکه، جوان و ماقوه.

دواتر یهک دووجار داو ته مه ویهی خه یانی کردم و گووتی: حه زده که م بهیت و قسه له براکانه شمه بکهیت و کاریگه رییان له سه ر دروست کهیت، منیش دوو جار ده یشتم و شه ویش له و مه م و هه ر قسه م به براکانی و گه نهکی تریشیان ده هه نا، ده کرد و دیاربوو قسه کانی منیان زه ر په خه شوو و به و جه شه.

ئیدی ئو کوو هه دی هه دی گه او سه ره نهام بوو به قورئانی و براکانی خه یشی و یه کهک که سه نهیکه کانی تریشی (له کاته نووسینه ویهی ئو به شهی بیر و ره کانی فه قیه کی گووم... پی گووتم) له گه سه ها ویهی تریشی که له گه ئه م له که له ژدا بوون، له شه ریه (ه... و) (عو...) و (ب...)، ئه وانیشی گه یون و ته گه یشتهیان به ئاین له گه په شووتر زه ر جیاواز و، کاکه م. میرانی ته ادکه کی باش نهیکی کردوونه ته و له ته گه یشتهی قورئانیه کان.

خه شم به ته ل قسه م له گه دان به کیان کرد له کاته نووسینه ویهی ئو به شهی بیر و ره کانی، که په شووتر ئو کوو له گه من فه قیه بوو له قوتا بخانهی ئایینه (مه لا عه بدوله په لپیتانی)،

زه ر گه ابوو و ده یگووت: یواته ته کان (فه رموده کان) و کوو ئاین و نه ناگرم هه رگیز،

جا کاکه (م، میرانی) براکه یشی (ئ... میرانی)، جه ندین جار بینوم

لە سەشیا میدیا، زەر بە حەماسەت و گەرمیەو لە ووی ئو
چەواشاکاری

Shamal Ismael Kareem

و دریا نی بە دەم زەرشتەو کراو، و ستاونەتەو و وەلامی
ئیسلامگەراکانیان داوێتەو، م. میرانی و داوای لە من کردوو تا
یارمەتیان بدەم و پەکەو لەنگەیین ئو در و چەواشەکاریانی
سەبارت بە زەردەشت دەرکەت و کراو و دیکەن، وا بە ئاسانی بە
سەریاندا تەندەپەت و چیتەر گەنج و وەهەرزەکاری کورد لەخشتە
نەبەن و گوايە زەردەشتیەکان ئاگر پەرستن و دوو خداوەندیان هەيە
و هاوسەرگیری لەگەڵ کەسه نزیکیەکانی خەیان دەکەن و بە میزی گە
خەیان دەشن . . تاد. وەکوو ئوێ پیاو ئایینیەکان و نووسەر
ەرەبی و ئیسلامیەکان سەبارت بە ئافەستا و زەردەشتیەت نووسیویانە
و

ئیسلامیە سیاسییەکان و سەلەفیگەراکانیش، زەر نەزانانە و قینە لە
دەانە، دهن و هەمان ئالیک کاوەژی دەکەنەو و لە گرووپ و پەنج و
ئەکاوتەکانیان دايدەنەن و بەاو دەکەنەو.

جا ئۆزەک لە کەمەنت بینیم، ئیسلامیەک لە کاکە ئ. . . میرانی پرسی
بوو: خەتە قورئانیت، چیت داو لە زەردەشتیەت و بەرگری کردن لە
زەردەشت؟!

ئەویش لە وەلامدا وتبوی: وەکوو مەرەقەک پەم ناخەش چەواشەکاری و
در بە دەم زەرەشت و هیچ ئاینەک و کەسەکەو بەکرەت و بوختانیان
بە بەکرەت و قسەیان بە هەبەستەت.

ئەوێش بەم

بە نوسینەوێ ئو بەشی بیرەویریەکانی فەقەییەکی گوومە . . .
چەندین جار پەوێندیم بە کاکە (م. میرانیەو) کرد، بە دەنیا بوون و
دو پاتکردنەوێ زانیاریەکانم، ئو زانیاریانەم لەی وەرگرت و
ئوێشی پەگووتم، کە لەلایان خەڵکەکەو بە هەي قورئانی بوون و
دەرچوونیان لە قەبەیی تەگەیشتنی مەزەهەبی و سونەکان، ئۆگەر هەموو
بەچوونەکانی خەیان لە بارەي تەگەیشتنی خەیانەو بە ئایین بەن،
ئەو بەگوومان کافر دەرکەن.

بەستی ئوان مەرەفی دینداری زەرەک و پەکن و دژی هیچ یەکەک لە
ئاینەکانی تر نین و وەک چەن باوەیان بە قورئان هەي، هەمان شەو
باوەیان بە سیکولاریزم و بیردەزی ئیفا لەیشن و پلورالیەتی ئایینی
هەي.

بـوشـوـیـیـ من و م. میرانی بووین بـ دوو هاوـیـ گیانی بـ گیانی و
تائـستاش هـرواین و ئـستاش پـم دـت سوپاست دـکـم و ئـستیفادـم
لـت کرد، بـ تایبـتی لـ بیدایـتـکان کـ زانیاریم نـبوو.

ئینجا من و م. میرانی دواى ئـوـی کـلـژمان تـواوکرد، هـردوو کمان
یشتین بـ خوـندنـی باـا و ماجستـر، من لـ باکوری کوردستان و
شارى(وان)، ئـویش (مالیزیا)، پـی گووتم: حـزدـکـم لـ گـگـ من بـیت
و پـکـوـ بـین بـ مالیزیا، لـو بخوـنین، جا خوـندن لـ مالیزیا
زـر دـکـوـت. گووتی من کرـی فـکـ و مانـو کـشت دـدـم، ئـگـر
دـیت.

پـم جوان نـبوو بـم بـ ئـرک و گووتم نایـم و زـر سوپاستدـکـم و
هـندک پارـم هـبوو و هـندکـتریشم قـرزکرد و یـشتم بـ باکوری
کوردستان و لـو و لـشارى وان و لـسـر ئـرکی خـم خوـندم

ئـو م. میرانی،

ئینجا سـبارت بـوـی من کاریگـریم لـسـر هـندک فـقـکانیش هـبوو.
قسـیـکی خـشمان هـبوو، لـ حوجـر، هـموو جار لـگـگـ فـقـکان، تـر
تـر بـو قسـیـ پـدـکـنین(بای دوو پیاسـ و دانیشـنـکـ)،

من کـ بووم بـ قورئانی هـشتا قورئانیـکان لـ کوردستان هیچ ناو
دـنگـکیان نـبوو، کـس نـیدـناسـین، قورئانی بوون خـرا دـنگی
دایـو، هـبـت من بـ گوـگـرتن یان خوـندنـو، یان بـریـک کـوتن
لـ گـگـ هیچ کـسـکی قورئانی، نـبووم بـ قورئانی. وـکوو لـ بـشی
پـشوو ئاماژـم پـدا.

بـکوو خـم لـ دـرـنجامی خوـندنـو و بیرکـرنـوـی چـندین ساـ و
گوومان دروست بوون و هـدی هـدی و پـلـ بـ پـلـ بووم بـ قورئانی،
کـبووم بـ قورئانی ئینجا زـر دواى ئـوـ دکتـر(محـمـد شـحرور)ی
بیرمـندی قورئانی و قورئانیـکانم ناسی و زانیم قورئانی لـ
کوردستان هـن و وـکوو ئاماژـم دا، من زـر لـمـژتر لـو بـروار
باوـم بـ زـرک لـ یوایـتـکان نـماوو، فـرموودـی (ئاحاد)م
سـرلـبـری تـدـکردـو.

تـنها باوـم بـ چـند فـرموودـیـکی موـتـواتیر هـبوو.

فـقـ هـبوو دژم بوو، بـم دواى ئـو فـقـیـ گـگـ و کردم بـ
قورئانی، جا فـقـکان بـ شـخـی پـیان دـگووتم فلان فـقـیـش بـنین
بـت، تا بیکـیتـ قورئانی؟

ئۆلۈم بای دوو پىياسە و دانىشتەكە، واتا فەقەيدەكى زەر كەلە قەق و وشكباۋە نىيە، زوو ئادەست دەپەت و دېھەنيتە سەر قەئەتە قورئانى بوون.

فەقەش ھەبوو پەيان دەگووتم پىياسەيدەك، يان چوار پىياسە و دوو دانىشتەنى دەۋەت تا بېگەتە، ئىنجا دەماندا قاقا. گەنجەكەم كەرد بە قورئانى، فەقەش نەبوو، لە قوتابخانە پەروەردەبوو، دواترو دواي ماۋەيدەك، ئۆلۈم گەنجەقورئانىش نەما و بوو بە لائىك، خەي واي پەگووتم و زەرچار قسەمان پەكەۋە دەكەرد. ئەستاش ھەۋەين.

لە بەشەكى بېرەۋەيدەكەنى فەقەيدەكى گوومەا. . باسەم لەۋە كەردوۋە كە فەقەيدەك شەۋەك ھەتبوو حوجرەكەي ئەمە و شەۋە لەۋە ما بوۋەيدە، مەن بەسەردان لە ماۋەبووم، فەقە(خ)، زەر قسەي پەگوتبووم و جۈنەنى زەرى پەدەبووم، گووتبوۋى گوومەايە، دواتر پەكەۋە دانىشتەن و قەئەتە تىم گەيە و بوو بە قورئانى.

جائەۋ فەقەيدە كاتەك دواتر و دواي ئۆۋەي مەن كەلەئى شەريەم تەۋاۋەكەرد، ئەۋەش ۋەشەت بە كەلەئى شەريە، ۋەئەك سەردانى كەردم و پەي گووتم: مامەستا (ئ. .)، كە مامەستا بوو لە كەلەئى شەريەي ھەۋەلەر، كەسەكى ئىسلامى سىياسى بوو و دەيانگووت كەمەي ئىسلامى سىياسە، كاتە خەي بزۋوتنەۋەي ئىسلامى بوو، كۈيە مەلا(ت. بەحرەكەي بوو)

جاگووتە پەي گووتم لە ھەندەك كەسە دوور كەردەۋە، گووتە نەيزانى مەن دەستە تەم و قورئانىشەم، ئىنجا لىستەك ناۋە داپەم و گووتە ئاگادارى ئۆۋەنە بە، ئۆۋەنە گوومەا و خەتەرن و گوۋەيان بە مەگرە و موتەبەيەن مەكە و لەيان دوور كەردەۋە، گووتە كەسەيى ناۋەكانەم كەرد، دەبىنەم ناۋە تە و يۈنەس ناۋە و عەبدوللەھمان سەدەق و چەندە كەسەكەتەشە تەدەبوو.

شەيەرى مەنەان/ خولى فەربوون...

عـلى حـمـm

ها تووین بـ خولی فـربوون
تا ئاسـمان گـشـبـ و وون
بـ چـالاکی و زانیاری
بـ وـندـ و مـلـ و یاری
لـرـ کات بـسـر دـبـین
توانای خـمان دـردـخـین
وانـی تـازـ فـر دـبین
هی ئـ و پـلـی بـی دـچین
بـ خولیا و بـهرـکانمان
بـکاری باش و جوانمان
مامـستاگان هاوکارن
لـگـمان دـست بـکارن
تا ئـمـی بـچـلـ و ژیر
مرـقـک بین ئـشـنبیر

۱۰/۷/۲۰۱۸